

Havichorst

LIBER VETVSTVS
DE FEODIS SIVE FEV-
DIS ITEM DE OR-
DINE PLACITATIONIS ET
VRBANO BENEFICIO PER
APHORISMOS DISTINC-
TVS.

APHORISMVS PRIMVS.

Si quis velit instrui in iure bene-
ficiali, hunc libellum respiciat et
eius doctrinam non despiciat.

2.

Primo consideremus quod bene-
ficialis clipeus a rege descendit
et in septimo deficit.

3.

Secundo in tertium descende-
runt clypeum laicales principes
cum episcoporum fiebant homi-
nes et sextum clypeum transtu-
lerunt in septimum.

von Eyben

AUTOR VETUS
DE BENEFICIIS¹,
diu hactenus desideratus
a Jureconsultis.

§ I.

I 1

Si quis velit instrui in iure bene-
ficiali, hunc libellum respiciat, et
eius doctrinam non despiciat.

§ II.

2

Primo consideremus, quod bene-
ficialis clypeus a Rege descendit
et in septimo deficit.

§ III.

3

Secundo in tertium descende-
runt clypeum laicales Principes,
cum Episcoporum fiebant homi-
nes, et sextum clypeum transtu-
lerunt in septimum.

¹) *Freher*: Habeo librum de beneficiis antiquum ... quem cum primum
otium erit, (Deo iuvante) in publicum dabimus. In eo nec semel ‚Feudi‘ vox,
nec ‚Feudalis‘, nec ‚infeudati‘; semper ‚Beneficii‘, ‚Beneficialis‘, ‚inbeneficiati‘,
ita constanter, ut si vox altera ignota prorsus fuisset.

*Havichorst**von Eyben*

I 4

4.

Clerici et mulieres rusticae et mercatores et iure carentes et in fornicatione nati et omnes qui non sunt ex homine militari ex parte patri eorum et aui iure carent beneficii.

§ IV.

Clerici et mulieres, rustici et mercatores, et iure carentes², et in fornicatione nati, et omnes qui non sunt ex homine militari, ex parte patris eorum et avi, iure carent beneficii.

5

5.

Si quis tamen vni istorum concedit beneficia beneficiorum ab eo solo habebit iura in filios suos, sua non haereditant beneficia nec etiam in alium beneficia sequuntur dominum.

§ V.

Si quis tamen uni istorum concedit beneficia, beneficialia ab eo solus habebit iura, in filios suos autem non hereditabit beneficia, nec etiam in alium beneficia sequuntur dominum.

6

6.

A testimonio possunt abiici in iure beneficii, et a donatis sententiis quibus deest clypeus regalis sed dominus eorum qui eos inbeneficiavit contradicere non poterit eorum testimonium. Sed se duo dicunt sibi ius vnum scilicet in iure perfectus et praedictorum aliquis in aliquibus bonis iure perfectus procedat in testimonio, in quo et deficiat deficiens in regali clypeo.

§ VI.

A testimonio possunt abjici in iure beneficii, et a dandis sententiis, quibus deest clypeus legalis, sed dominus eorum, qui eos inbeneficiavit, contradicere non poterit eorum testimonium. Sed si duo dicunt sibi ius unum, scilicet in iure perfectus; et praedictorum aliquis, in aliquibus bonis³, iure perfectus procedat in testimonio, in quo et deficiat deficiens in regali clypeo.

7

7.

Homo perfectus in beneficii iure si a clerico vel muliere, aut ab huiusmodi aliquo inbeneficiatur haec beneficia in alium

§ VII.

Homo perfectus in beneficii iure, si a clerico vel muliere, aut ab huiusmodi aliquo inbeneficiatur, haec beneficia in alium

²) *Thomasius*: „infames“: „rechtlose“.

³) *Thomasius*: Haec verba „in aliq. bon.“ debent connecti cum verbis „ius unum“.

Havichorst

dominum non sequantur, nisi Imperialia sint et ecclesiastica quae vir vel mulier aliqua per electionem susceperint, in his homo beneficiale ius habebit.

8.

Homo domino suo notum faciat iuramento quod sibi adeo fidelis sit et amicus, sicut homo est domino suo debitus, quamdiu homo sicut sit et beneficia ab eo habuerit, quod quamdiu homo non fecerit testis esse non poterit illum in sui domini iure beneficii. Exhibeat etiam domino suo debitum honorem et seruitium.

9.

Regis iustum seruitium a domino suo sententialiter praeceptum et sex hebdomadis ante diem expeditionis in duorum hominum suorum audientia. seruiat inquam ex iustitia infra terram tueticam Romano regno subditam.

10.

Omnes transalau inbeneficium in parte orientali seruiant

von Eyben

dominum non sequantur, nisi imperialia sint, et ecclesiastica, que vir vel mulier aliqua per electionem susceperint, in his homo beneficiale jus habebit.

§ IIX.

I 8

Homo domino suo certum faciat iuramento, quod sibi adeo fidelis sit et amicus, sicut homo est domino suo debitus, quamdiu homo vivus sit et beneficia ab eo habuerit, quod quando homo non fecerit, testis esse non poterit ille in sui domini iure beneficii⁴. Exhibeat etiam Domino suo debitum honorem et seruitium.

§ IX.⁵

9

Regis justum servitium, a domino suo sententialiter praeceptum sex hebdomadis ante diem expeditionis in duorum hominum suorum audientia, seruiat (inquam) ex iustitia infra terram teutonicam Romano regno subditam.

§ X.⁶

10

Omnes Trans-Salani inbeneficium in parte orientali serviant

⁴) *Thomasius*: i. e. in iudicio feudali.

⁵) *Freher*: Auctor de Beneficiis: ‚sententialiter praecipitur‘ d. § 9 et § 56 et § 108 ... Et indicebatur in duorum hominum sive comparium praesentia, ut d. § 9. *Derselbe*: Idem auctor § 9: ‚Regis justum servitium a domino suo sententialiter praeceptum, anno et sex hebdomadis ante diem expeditionis in duorum hominum suorum audientia, seruiat (inquam) ex iustitia intra terram Teutonicam, Romano regno subditam‘.

⁶) *Freher*: sed tamen cis-Salani praecipue § 10: ‚Omnes trans-Salani in

Havichorst

in Poloniam, sclauiam et Bohemiam.

I 11

11.

Sed hebdomadibus homo seruiat domino suo in domini *expensa* a seruitio sex hebdomadib. quiescat postea.

12

12.

Rex quem eligunt teutonici cum Roma vadit ordinari secum ibunt de iure sex Principes qui primi sunt in eius electione vt pateat apostolico regis iusta electio.

13

13.

Ibunt illuc et alii omnis Imperialia beneficia habentes quisquis cum domino suo nisi talento decimo iter redimat, quod annuatim a domino suo habuerat.

14

14.

Haec expeditio prius tribus diebus et anno et sex hebdomadi-

von Eyben

in Poloniam, Sclaviam et Bohemiam.

§ XI.

Sex hebdomadibus homo seruiat domino suo in⁷ domini *expensa*, a seruitio sex hebdomadibus quiescat postea⁸.

§ XII.⁹

Rex, quem eligunt Teutonici, cum Romam vadit ordinari, secum ibunt de iure sex Principes, qui primi sunt in ejus electione, ut pateat Apostolico¹⁰ Regis iusta electio.

§ XIII.¹¹

Ibunt illuc et alii omnes imperialia beneficia habentes, quisque cum domino suo, nisi talento decimo¹² iter redimat, quod annuatim a domino suo habuerat.

§ XIV.¹³

Haec expeditio prius tribus diebus, et anno et sex hebdomadi-

beneficiatum in parte Orientali seruiant, in Poloniam, Sclaviam et Bohemiam¹ etc.

⁷⁾ *Thomasius*: an forte legendum ‚sine‘ propter textum Saxonicum et Alemannicum.

⁸⁾ *Thomasius*: a seruitiis aliis et iudicio etc. *ibid.*

⁹⁾ *Freher*: Hi qui sint, exponit vetustissimus auctor de Beneficiis § 12: ‚Rex, quem eligunt Teutonici, cum Romam vadit, ordinari, secum ibunt de iure sex principes, qui primi sunt in ejus electione, ut pateat Apostolico Regis iusta electio‘.

¹⁰⁾ *Thomasius*: Papae.

¹¹⁾ *Freher*: Vetus Auctor de beneficiis § 13: ‚Ibunt illuc et alii omnes imperialia beneficia habentes, quisque cum domino suo, nisi talento decimo iter redimat, quod annuatim a domino suo habuerat‘.

¹²⁾ *Thomasius*: *redituum* (textus Alemannicus).

¹³⁾ *Freher*: Et § 14. ‚Haec expeditio prius tribus diebus et anno et sex hebdomadis ante diem expeditionis cuiuslibet ex iustitia erit intimanda‘.

Havichorst

bus ante diem expeditionis cui-
libet ex iustitia erit intimanda.

15.

Huius seruitii sit terminus cum
Rex fuerit ordinatus.

16.

Homo etiam domino suo in hoc
seruiat, vt beneficiales sententias
sibi inueniat cum dominus egu-
erit ante meridiem in diebus ab-
solutis Quicquid ante meri-
diem in diebus absolutis inchoa-
tur, id post meridiem et in die-
bus observabilibus terminari
licentiatur.

17.

Si quis equum vel huiusmodi
aliquid domino suo concesserit
et reabuerit vel aliquid
perdiderit, in eius seruitio inte-
rim non tenetur ex debito eius
beneficiali interesse iuri nec ser-
uire aliquid quamdiu non ha-
buerit rectam rationem suae
damni.

18.

Domiuus¹⁷ etiamsi suo homini
iustitiam nteuerit¹⁸ cum ab eo

von Eyben

bus, ante diem expeditionis cui-
libet ex iustitia erit intimanda.

§ XV.

Hujus seruitii sit terminus, cum
Rex fuerit ordinatus.

§ XVI.

Homo etiam domino suo in hoc
seruiat, ut beneficiales sententias
sibi inueniat, cum dominus egu-
erit ante meridiem in diebus ab-
solutis¹⁴. Quicquid ante meri-
diem in diebus absolutis inchoa-
tur, id post meridiem et in die-
bus observabilibus¹⁵ terminari
licentiatur.

§ XVII.

Si quis eqvum vel huiusmodi
aliquid domino suo concesserit,
et non rehabuerit, vel aliquid
perdiderit in ejus seruitio, inte-
rim non tenetur ex debito, ejus
beneficiali interesse juri, nec ser-
vire aliquid, quamdiu non ha-
buerit rectam rationem¹⁶ sui
damni.

§ XIX.

Dominus etiam, si suo homini
iustitiam renuerit, cum ab eo

¹⁴) *Thomasius*: i. e. non ligatis i. e. non feriatis (textus Alemannicus). Sed Saxonicus ligatas et feriatas dies distingvit.

¹⁵) *Thomasius*: an fastis? ubi sc. observantur iudicia, an nefastis? ubi obser-
vantur ministeria sacra. Vide du Fresne voce ‚observare‘. Saxonicus distingvit.

¹⁶) *Thomasius*: i. e. satisfactionem.

¹⁷) *Druckfehler für Dominus*.

¹⁸) *Druckfehler für tenuerit*.

Havichorst

incusatus fuerit in audientia duorum hominum suorum, interim homo renuere seruitio domini poterit et beneficii iuri eius non intersit.

I 19

19.

Beneficio vno possunt inbeneficiari duo quod vnus possessionem habeat et alter successor eius existat, post mortem illius in ipsius bonis.

20

20.

Si haeres beneficiaris scilicet filius sibi desit in die obitus manus secunda non habebit beneficia nisi in beneficiis praedecessor eius in die sui obitus ea in sua habuerit Marandia. et dominus quia adhuc vixerit qui eum inbeneficiauit.

21

21.

Dum moritur ille quae bona habuit in possessione qui praedicto malo secundus est in beneficio infra sex hebdomadas et annum vadat ad suum dominum et roget vt confiteatur de concesso sibi beneficio. Quod si faciat non eget testimonio si autem negat dominus homo testificabitur homo tertius.

von Eyben

incusatus fuerit, in audientia duorum hominum suorum, interim homo renuere seruitio domini poterit, et beneficii iuri eius non interesse.

§ XIX.

Beneficio uno possunt inbeneficiari duo, quod vnus possessionem habeat, et alter successor eius existat, post mortem illius, in ipsius bonis.

§ XX.

Si heres beneficiaris, scilicet filius, sibi desit in die obitus, manus secunda¹⁹ non habebit beneficia, nisi in beneficiis praedecessor eius in die sui obitus ea in sua habuerit warandia²⁰, et dominus adhuc vixerit, qui eum inbeneficiavit.

§ XXI.

Dum moritur ille, qui bona habuit in possessione, qui praedicto modo secundus est in beneficio, intra sex hebdomadas et annum vadat ad suum Dominum et roget, ut confiteatur de concesso sibi beneficio. Quod si faciat, non eget testimonio, si autem negat dominus homini, testificabitur homo tertius.

¹⁹⁾ *Thomasius*: i. e. expectativam habeas vel gesamte Hand.

²⁰⁾ *Thomasius*: possessione.

*Havichorst**von Eyben*

22.

A testimonio abiiciatur, si quis non testatur concessionem se audisse et vidisse.

23.

Cum homo careat possessione qui autem in bonis est possessione, huius stabunt in testimonio omnes, quibus est cognitum quod bona sint eius beneficium.

24.

Pater haereditat in filium possessionem sicut et beneficium propter quod non eget filius, vt demandari bona patris sibi faciat dominus.

25.

Sic et homo carens filio haereditat in dominum possessionem beneficium, sicut et beneficium, nisi dominus concesserit alicui expectationem beneficium.

26.

Dominus si concedit homini bona sibi concessa per hoc in his bonis Marandia non erit ei aliena erga dominum suum, Si negat concessum sibi beneficium.

27.

Quidam dicunt quod expectatio beneficium nulli possit concedi

§ XXII.

I 22

A testimonio abjiciatur, si quis non testatur concessionem se audisse et vidisse.

§ XXIII.

23

Cum homo caret possessione, qui autem in bonis est possessione²¹, huius stabunt in testimonio omnes, quibus est cognitum, quod bona sint ejus beneficium.

§ XXIV.

24

Pater hereditat in filium possessionem sicut et beneficium, propter quod non eget filius, ut demandari²² bona Patris sibi faciat dominus.

§ XXV.

25

Sic et homo, carens filio, haereditat in dominum possessionem beneficium, sicut et beneficium, nisi dominus concesserit alicui expectationem beneficium.

§ XXVI.

26

Dominus si concedit homini bona sibi concessa, per hoc in his bonis warandia non erit ei aliena erga dominum suum, si is negat concessum sibi beneficium.

§ XXVII.

27

Quidam dicunt, quod expectatio beneficium nulli possit concedi

²¹⁾ *Thomasius*: forte legendum: 'alter autem in bonis est et possessione'.

²²⁾ *Thomasius*: an 'demonstrari'? vide textum Saxonicum.

Havichorst

absque petitione illius qui possidet beneficium hoc ostendam esse falsum.

I 28

28.

Homo inbeneficiatus manso vel talento cum domino primo sit solutum per alicuius hominis sui obitum. Nonne hic inbeneficiatus homo habebit beneficium quod solutum sit domino cum tamen nullus locus sibi designatus sit ergo maius ius habebit homo in beneficio sibi designato.

29

29.

Si vnum beneficium ab vno domino possessionem carentes dicunt sibi duo (videtur) deesse dictio concessum tempus concessionis ab utroque denominatur et prior concessio testari iudicatur.

30

30.

Dominus cum primo suo homini bona concessa facit demonstrari in audientia duorum hominum suorum statim in eis homo ipsam habet Marandiam quae fuerat domini ante dedemonstrationem²³ beneficii.

31

31.

Cui dominus demonstrare renuit bona quae sibi concessit homo

von Eyben

absque petitione illius, qui possidet beneficium. Hoc ostendam esse falsum.

§ XXIIX.

Homo inbeneficiatus manso vel talento, cum domino primo sit solutum per alicuius hominis sui obitum. Nonne hic inbeneficiatus homo habebit beneficium, quod solutum sit domino, cum tamen nullus locus sibi designatus sit? ergo magis ius habebit homo in beneficio sibi designato.

§ XXIX.

Si unum beneficium duo possessione carentes dicunt sibi ab uno domino esse concessum, tempus concessionis ab utroque denominatur, et prior concessio prestare iudicetur.

§ XXX.

Dominus cum primo suo homini bona concessa facit demonstrari, in audientia duorum hominum suorum, statim in eis homo ipsam habet warandiam, quae fuerat domini ante demonstrationem beneficii.

§ XXXI.

Cui dominus renuit demonstrare bona, quae sibi concessit, homo

²³) Druckfehler für demonstrationem.

Havichorst

accipiat in sua absque demonstratione bona quecunque voluerit quae dominus soluta habuerit.

32.

Si autem dominus cum homo bonis fuit inbeneficiatus villam sibi denominavit vel locum homo non transgrediatur illum et homo si per annum et sex hebdomadarum terminum haec bona possiderit dominus eas sibi non mutabit.

33.

Bona quae habet homo in possessione sua et quae non sunt sibi demonstrata haec non haereditat in filium nec sequitur ea in dominum alium tamen in dominum alium sequitur et haereditat in filium homo beneficia quae profectus est quærimonia iusta.

34.

Si dominus villa vel vineam iudicium vel decimam vel huiusmodi aliquid integrum concesserit vel omne quod in aliquo solutum habet loco et beneficia omnia sequitur et haereditat quamvis²⁴ demonstratione careat.

35.

In moneta et telonio in vnica vel decima vel huiusmodi ali-

von Eyben

accipiat in sua, absque demonstratione, bona quecunque voluerit, que dominus soluta habuerit.

§ XXXII.

I 32

Si autem dominus, cum homo bonis fuit inbeneficiatus, villam sibi denominavit vel locum, homo non transgrediatur illum, et homo, si per annum et sex hebdomadarum terminum hec bona possederit, dominus eas sibi non mutabit.

§ XXXIII.

33

Bona, que non habet homo in possessione sua, et que non sunt sibi demonstrata, hec non haereditat in filium, nec sequitur ea in dominum alium. tamen in dominum alium sequitur, et haereditat in filium homo beneficia, que prosecutus est quærimonia iusta.

§ XXXIV.

34

Si dominus villam vel vineam, iudicium vel decimam, vel huiusmodi aliquid integrum concesserit, vel omne quod in aliquo solutum habet loco; hec beneficia homo sequitur et haereditat, quamvis demonstratione careat.

§ XXXV.

35

In moneta et telonio, in vinea vel decima, vel huiusmodi ali-

²⁴) nicht: quamvis.

Havichorst

quo si quis inbeneficiatur illud beneficium in alium dominum sequatur et in filium suum illud haereditat quamvis dominus locum census in potestate habeat et in beneficio quicquid hominibus in censu desiat interim quod dominus habuerit in potestate sua census locum restituat illi damnum propterea prohibeat sibi dominus ne plusquam ponit reddere

hominibus in eo concesserit.

I 36

36.

Si quis prius inbeneficatus fuerit in ipso loco beneficium suum obtineat et inbeneficatus in postero dominum de restauratione moneat.

37

37.

Homo qui nisi manso vel dimidio sit inbeneficatus a domino aut qui nisi in loco aliquo sit inbeneficatus a domino vt annuatim ab eo habeat quod quinque solidos vel plus valeat a testimonio potest abiici in iure beneficiali.

38

38.

Vnam cortem vel iugerum vnum homo solus obtineat per

von Eyben

quo si quis inbeneficiatur, illud beneficium in alium dominum sequitur, et in filium suum illud hereditat, quamvis dominus locum census in potestate habeat et in beneficio: quicquid homini in censu deficit interim, quod dominus habuerit in potestate sua census locum, restituat illi damnum. Propterea provideat sibi dominus, ne plusquam possit reddere, (vel tradere) homini in eo concesserit.

§ XXXVI.

Si quis prius inbeneficatus fuerit, in ipso loco beneficium suum obtineat, et beneficiatus in postero²⁵ dominum de restauratione moneat.

§ XXXVII.²⁶

Homo nisi manso vel dimidio sit inbeneficatus a domino, aut, qui in loco aliquo sit, inbeneficatus a domino, ut annuatim ab eo habeat, quod quinque solidos vel plus valeat, a testimonio potest abjici in iure beneficiali.

§ XXXIIX.

Unam cortem²⁷ vel iugerum unum²⁸ homo solus obtineat per

²⁵) *Thomasius*: i. e. qui postremus investitus est (textus Saxonicus).

²⁶) *Freher*: Nec potest esse feudum inferius uno manso, vel saltem dimidio, ut tradit auctor ille de benefic. § 37 et tit. de ordine placitationis § 58.

²⁷) *Thomasius*: villam instructam. Du Fresne.

²⁸) *Thomasius*: forte eine Huffe. Du Fresne voce ‚Jugia‘.

Havichorst

iuramentum si in eos sibi sit possessio tunc non eget testimonio.

39.

Ager vnus multorum potest esse dominorum, ita quod vnus eum habeat ab altero, vnus tamen in hoc erit possessio.

40.

Si quis agricensum accipit, constat quod in illo possessio sua sit siue masculus siue foemina, tamen possessio in hoc esse non iudicetur quicquid violenter possidentur.

41.

Bona quae homo ab aliquo habet domino et ab alio dicat sibi ea, in bonis deficiat si dominus ea non obtinuerit a quo se inbeneficiatum dicit.

42.

Nullus suscipiat secunda bona ab vno domino si dominus bona resignat aut vendat et eis secundo inbeneficiatus fuerit nisi sex hebdomadas et annum Marandia domino fuerit aliena.

43.

Cuiuscunque beneficia in eius praesentia dominus alteri con-

von Eyben

iuramentum, si in eo sibi sit possessio, tunc non eget testimonio.

§ XXXIX.

I 39

Ager vnus multorum potest esse dominorum, ita quod vnus eum habeat ab altero, vnus tamen in hoc erit possessio.

§ XL.

40

Si quis agri censum accipit, constat, quod in illo possessio sua sit, siue masculus siue foemina, tamen possessio in hoc esse non iudicetur, quicquid violenter possidetur.

§ XLI.

41

Bona que homo ab aliquo habet domino, et ab alio dicat sibi ea concessa; in bonis deficiat²⁹⁾, si dominus, a quo se inbeneficiatum dicit, ea non obtinuerit.

§ XLII.

42

Nullus suscipiat secunda³⁰⁾ bona ab uno domino, si³¹⁾ dominus bona resignet aut vendat, et de iis secundo inbeneficiatus fuerit, nisi per sex hebdomadas et annum warandiae domino fuerit aliena³²⁾.

§ XLIII.

43

Cujuscunque beneficia in ejus presentia dominus alteri con-

²⁹⁾ *Thomasius*: i. e. feudum amittit.

³⁰⁾ *Thomasius*: i. e. secunda vice.

³¹⁾ *Thomasius*: etiamsi.

³²⁾ *Thomasius*: i. e. nisi dominus tanto tempore possessione caruerit.

Havichorst

cedit et si haec ille non contradicit nil iuris habeat in beneficiis.

I 44

44.

Si post obitum patris tam diu vivit filius quod vox eius auditur per quatuor angulos domus attrahit sibi patris beneficia et alienat ea omnibus qui secundi erant in beneficio filius qui non vivere potest.

45

45.

Patris post obitum filius infra sex hebdomadas et annum pro patris beneficiis domino manibus coniunctis suum praebet dominium et aggreditur illum tam prope quod dominus manus eius suis manibus comprehendere valeat si autem dominus sedeat homo genua flectat ante illum pro praebendo dominium.

46

46.

Quidam dicunt quod etiam debeat quassare manus nonne totum movetur corpus quando ille suum aggreditur dominium constat ergo vt ibi motio sit manuum.

47

47.

Homo dum domino dominium praebet haec verba non omittat.

von Eyben

cedit, si hec ille non contradicit, nil iuris habeat in beneficiis.

§ XLIV.

Si post obitum patris tam diu vivit filius, quod vox ejus auditur per quatuor angulos domus, attrahit sibi patris beneficia et alienat ea omnibus, qui secundi erant in beneficio. Filius, qui non vivit post patrem, non heredit beneficium.

§ XLV.

Patris post obitum filius intra sex hebdomadas et annum pro patris beneficiis domino manibus conjunctis suum prebeat hominum, et aggreditur illum tam prope, quod dominus manus ejus suis manibus comprehendere valeat. Si autem dominus sedeat, homo genua flectat ante illum, pro prebendo hominum.

§ XLVI.

Quidam dicunt, quod etiam debeat quassare³³ manus. Nonne totum movetur corpus, quando ille suum aggreditur dominium? constat ergo, ut ibi motio sit manuum.

§ XLVII.

Homo dum domino hominum prebet, hec verba non omittat:

³³⁾ *Thomasius: movere.*

Havichorst

Domine inbeneficiari a vobis desidero bonis quibus de iure debeo pro quibus et nobis meum praebeo dominium prima secunda et tertia iure sicut de iure debeo huius rei testimonium pono omnes homines viros astantes.

48.

Si renuerit dominus suscipere hominum illius homo bona absque seruitio habebit pro quibus hominum praebeuit nec vnquam eget postea ab illo domino haec bona suscipere quamdiu hominum suorum iuuarium habeat testimonium huius rei quin bona dominus sibi praebet et in filium suum ea haereditet et homines suos his bonis inbeneficiet.

49.

Secundum enim ius homo obtinuit quod dominus contra iustitiam concedere. Homo secundo neget praebere hominum nisi adreuocandum testimonium.

50.

Dominus nullius hominum recipere renuat nisi illius qui regali clypeo careat.

51.

Dominus omni tempore et vbi que hominem debet inbeneficiare dum homo petit benefi-

von Eyben

Domine, inbeneficiari a vobis desidero bonis, quibus de iure debeo, pro quibus et vobis meum prebeo hominum, prima, secunda, et tertia vice, sicut de iure debeo; hujus rei testimonium pono omnes homines vestros astantes.

§ XLVIII.

I 48

Si renuerit dominus suscipere hominum illius, homo bona absque seruitio habebit, pro quibus hominum prebeuit; nec unquam eget postea ab illo domino bona haec suscipere, quamdiu hominum duorum vivum habet testimonium huius rei, quod bona dominus sibi renuit, et in filium suum ea hereditet, et homines suos his beneficiis inbeneficiet.

§ XLIX.

49

Suum enim jus homo obtinuit, quod dominus contra iustitiam concedere renuit. Homo secundo non eget prebere hominum, nisi ad renovandum testimonium.

§ L.

50

Dominus nullius hominum recipere renuat, nisi illius, qui legali clypeo careat.

§ LI.

51

Dominus omni tempore et ubi que hominem debet inbeneficiare, dum homo petit benefi-

Havichorst

cium secundum modum praeditum tamen excusatum habeat dominum homo dum super his sententias quaesierit a suis hominibus et illos inuenire renuant non dominii causa sed secundum ius.

I 52

52.

Si autem suscipit dominus hominum illius illum si vult interrogat quid ab eo habeat cuius partem vel totum denominet statim sed de quo ignorat per noctes 14. inducias si velit habeat quicquid tunc non denominat nil in hoc ulterius ab illo domino nihil iuris habeat ad ipsum.

53

53.

Ad ipsum etiam quod denominat si dominus non confitetur tertius suorum hominum illud statim testentur si statim non abundat testimonio ille per quatuordecim noctes sibi datur induciae statim autem ille in testimonium suum denominet homines domini quotquot desideret ex quibus dominus sibi septem ducat ad induciatum diem non quos dominus velit sed quos homo petit.

54

54.

Si quis praesens sit istorum septem dominus ad induciatum diem illos non ducet sed statim interroget.

von Eyben

cium secundum modum praeditum. tamen excusatum habeat dominum homo, dum super his sententias quaesierit a suis hominibus, et illi invenire renuant, non domini causa, sed secundum jus.

§ LII.

Si autem dominus suscipit hominum illius, illum, si vult, interrogat, quid ab eo habeat? cuius partem vel totum denominet statim sed de quo ignorat, per noctes XIV. inducias, si velit, habeat. Quicquid tunc non denominat, in hoc ulterius ab illo domino nihil iuris habeat ad ipsum.

§ LIII.

Id ipsum etiam quod denominat, si dominus non confitetur, testes suorum hominum illud statim testentur. si statim non abundat testimonio ille, per quatuordecim noctes sibi datur induciae. statim autem ille in testimonium suum denominet homines domini, quotquot desideret, ex quibus dominus sibi septem ducat ad induciatum diem, non quos dominus velit, sed quos homo petit.

§ LIV.

Si quis praesens sit istorum septem, dominus ad induciatum diem illos non ducat, sed statim interroget.

*Havichorst**von Eyben*

55.

Si quis statim non interrogatus ex his quos debet ducere dominus die defuerit induciato, homo testatus est cum illo ad diem legalem, homo eligat septem cum quibus obtineat bona vel perdat ex denominatis omnibus hos et non alius dominus interroget inter quos si homo cum duobus in testimonio secundum ius proficit bona obtinuit. Quod si non facit perdat aut si ad legale iudicium non veniat cum cuiuslibet.

56.

Simili modo si dominus non venerit homo bona obtinuit tamen absentiam cuiuslibet infirmitas excusabit et captiuitas et regis iustum seruitium sententialiter sibi praeceptum et necessitas terrae teutonicae si impugnatur ab externa gente ad cuius obstaculum si citatur per clamorem praedicto modo insequentium.

57.

Bona sua hominio homo in superiorem dominum sequantur cum dominus suus moriatur aut cum bona resignauerit aut eis abiudicatus fuerit infra praedictum terminum et roget il-

§ LV.

Si quis statim non interrogatus ex his, quos debet ducere dominus die defuerit induciato, homo testatus est cum illo. Ad diem legalem homo eligat septem, cum quibus obtineat bona vel perdat, ex denominatis omnibus, et hos, non alios, dominus interroget. inter quos si homo cum duobus in testimonio secundum ius proficit, bona obtinuit, quod si non facit, perdit; aut si ad legale iudicium non veniat, etiam perdit.

§ LVI.³⁴

Simili modo si dominus non venerit, homo bona obtinuit. tamen absentiam cuiuslibet infirmitas excusabit, et captiuitas, et regis iustum seruitium sententialiter sibi praeceptum, et necessitas terre teutonice, si impugnatur ab externa gente, ad cuius obstaculum ipse citatus per clamorem.

§ LVII.

Praedicto modo bona sua cum hominio homo in superiorem dominum sequatur, cum dominus suus moriatur aut cum bona sua resignauerit, aut ei abiudicata fuerint intra praedictum terminum, et roget il-

³⁴) *Freher: Auctor de Beneficiis*, 'sententialiter praecipitur' d. § 9 et § 56 et § 108.

I 55

56

57

Havichorst

lum vt beneficia in eum translata ius sibi concedat vel in alium dominum transmittat a quo ea habeat cum honore tanto sicut ea habuit a priore domino.

I 58

58.

Non enim licitum est vt superior dominus in inferiorem clypeum hominem cum suis faciat declinare beneficiis.

59

59.

Quemcunque superior dominus infra annum et sex hebdomadarum terminum cum suis non facit declinare beneficiis illi ulterius alium dominum non adiungat sed beneficia met sibi concedat.

60

60.

Cum autem moritur dominus cuius filius adhuc vivit legitimus homo illius in filii termino beneficia non petat a superiore domino si filius domini terminum suum negligat homo secundo termino non careat.

61

61.

Quotquot enim sunt clypei tot singulares sunt termini cuiuslibet terminus habens annum et sex hebdomadarum spacium.

von Eyben

lum, ut beneficia in eum translata secundum jus sibi concedat, vel in alium dominum transmittat, a quo ea habeat cum honore tanto, sicut ea habuit a priore domino.

§ LVIII.

Non enim licitum est, ut superior dominus in inferiorem clypeum, hominem cum suis faciat declinare beneficiis.

§ LIX.

Quemcunque superior dominus infra annum et sex hebdomadarum terminum cum suis non facit declinare beneficiis, illi ulterius alium dominum non adiungat, sed beneficia ipsemet sibi concedat.

§ LX.

Cum autem moritur dominus, cuius filius adhuc vivit legitimus, homo illius in filii termino beneficia non petat a superiore domino. Si filius domini terminum suum negligat, homo secundo termino non careat³⁵.

§ LXI.

Quotquot enim sunt clypei, tot singulares sunt termini: cuiuslibet terminus habens annum et sex hebdomadarum spatium.

³⁵) *Thomasius*: non intuitu filii, ut vult textus Saxonicus, sed, ut puto, intuitu domini superioris.

*Havichorst**von Eyben*

62.
Terminus hominis ab eo die inchoatur homo qui debet esse suus dominus ipsis bonis inbeneficiatur.

§ LXII. I 62
Terminus hominis ab eo die inchoatur, quo is, qui debet esse suus dominus, ipsis bonis inbeneficiatur.

63.
Beneficium antequam dominus susceperit homini quomodo illud concedere poterit.

§ LXIII. 63
Beneficium enim antequam dominus susceperit, homini quomodo illud concedere poterit.

64.
Puerorum est terminus sex hebdomadarum et decimus tertius aetatis illorum annus tamen infra adolescentiam si egent tutorem habere poterunt.

§ LXIV. 64
Puerorum terminus est sex hebdomadarum et decimus tertius aetatis illorum annus. tamen infra adolescentiam, si egent, tutorem habere possunt.

65.
Adolescentia a duodecim anni incipit et vigesimo quarto desinit.

§ LXV. 65
Adolescentia a duodecimo anno incipit, et vigesimo quarto³⁸ desinit.

66.
Tutor alterius esse non poterit qui adolescentiam non transcendit.

§ LXVI. 66
Tutor alterius esse non poterit, qui adolescentiam non transcendit.

67.
Puerorum beneficiales redditus habebit dominus quousque illi ad duodecim annos perveniant.

§ LXVII. 67
Puerorum beneficiales redditus habebit dominus, quousque illi ad duodecim annos perveniant.

68.
Infra puerilem terminum pueri se in nullo negligant.

§ LXVIII. 68
Infra puerilem terminum pueri se in nullo negligant.

³⁸) *Thomasius*: in textu utroque, et Saxonico et Alemannico est 'vigesimus primus annus'.

*Havichorst**von Eyben*

I 69

69.

Si dominus credere nolit quod puer duodecim annorum sit hoc affirmabit illius iuramento mundibardius postea non est licitum domino pueri accipere sensum quantumcunque sit iuuenis.

70

70.

Filius post obitum patris si domino ad inbeneficiandum producit ad non inbeneficietur.

71

71.

Si tutor illius pro eo scilicet beneficiale ius beneficia a domino petit et fideiussorem ponit, si plures sint filii, quod dominum iure beneficali non impetrant, pro hoc beneficio accepto, illo solo, quamvis puer infra puerilem inbeneficiatur cetatem⁴² statim cum beneficia susceperit anniuersarius hominum suorum incipit infra quem beneficia sua suscipiant a puero seruiant autem superiori domino.

72

72.

Si dominus superior non concesserit puero suum quod

§ LXIX.

Si dominus credere nolit, quod puer duodecim annorum sit, hoc iuramento affirmabit illius mundibardius³⁷; postea non est licitum domino pueri accipere censum³⁸ quantumcunque sit iuuenis.

§ LXX.

Filius post obitum patris, si domino ad inbeneficiandum producit, at non inbeneficietur³⁹.

§ LXXI.

Si tutor illius pro eo secundum beneficiale jus beneficia a domino petit et fideiussorem ponit, si plures sint filii, quod dominum iure beneficali non impetrant⁴⁰ pro hoc beneficio accepto ab illo solo⁴¹. Quamvis puer infra puerilem inbeneficiatur etatem, statim cum beneficia susceperit, anniuersarius⁴³ hominum suorum incipit, infra quem beneficia sua suscipiant a puero, seruiant autem superiori domino.

§ LXXII.

Si dominus superior non concesserit puero jus suum, quod

³⁷) *Thomasius*: i. e. tutor.

³⁸) *Thomasius*: i. e. reditus secundum art. LXVII.

³⁹) *Thomasius*: Sensus ostendit, articulum hanc connectendum cum versic. primo artic. sequentis. vid. Jus Feudale Saxonicum.

⁴⁰) *Thomasius*: forte 'impetent', ut infra § LXXVIII.

⁴¹) *Thomasius*: sensum hujus versiculi cum artic. praecedente docebit textus Saxonicus.

⁴²) *Druckfehler für aetatem.*

⁴³) *Thomasius*: i. e. tempus unius anni et sex septimanarum.

Havichorst

Auenele⁴⁴ dicitur in beneficio quod nullus habebit in beneficio excepto tutore pueri vel puero. Homo habens filium si moriatur infra suum beneficialem terminum, cum adhuc beneficia non susceperit filius beneficio non carebit. Item si alicuius domini filius infra termini

sui hominis moritur homo beneficio non abiudicentur.

73.

Domino non est licitum hominis separare beneficium quod nisi a pluribus habuerit dominus.

74.

Si autem contra iustitiam separatur minor pars maiorem sequatur.

75.

Non etiam nisi ab vno domini filio beneficium vnum suscipiat homo quamvis pluribus sit concessum e conuerso dominus tantummodo hominis inbeneficiabit filium.

76.

Cum homo mortuus fuerit infra terminum filiorum in arbitrio sit eorum quis inbeneficietur a domino vnanimiter erum

von Eyben

anvelle⁴⁵ dicitur, in beneficio, quod nullus habebit in beneficio, excepto tutore pueri vel puero. Homo, habens filium, si moriatur infra suum beneficialem terminum, cum adhuc beneficia non susceperit, filius beneficio non carebit. Item si alicujus domini filius infra terminum sui hominis moritur, homo beneficio non abjudicetur.

§ LXXIII.

I 73

Domino non est licitum hominis separare beneficium, nisi quod a plurimis habuerit dominis.

§ LXXIV.

74

Si autem contra justitiam separatur, minor pars maiorem sequatur.

§ LXXV.

75

Non etiam nisi ab uno domini filio beneficium suum suscipiat homo quamvis pluribus sit concessum e conuerso dominus tantummodo⁴⁶ hominis inbeneficiabit filium.

§ LXXVI.

76

Cum homo mortuus fuerit infra terminum filiorum, in arbitrio sit eorum, quis inbeneficietur a domino. unanimiter vero si

⁴⁴) *Druckfehler für Aneuele.*

⁴⁵) *Thomasius: Gloss. latina ad Saxonium et germanica.*

⁴⁶) *Thomasius: adde „unum“, ut contextus ostendit.*

Havichorst

vnum non transmiserunt ad dominum dominus inbeneficiet quem eorum velit qui beneficium infra suum terminum secundum ius petierit si secundum licitum et non secundum ius inbeneficiat dominus vnum ex filiis nil noceat aliis.

I 77

77.

Si quis filiorum suum negligat terminum ab illo sit dominus solutus vltterius.

78

78.

Si filius qui ad annos suos pervenerit beneficia secundum ius petit habens fratres infra annos pueriles dominus sibi concedent si prius fideiussorem habeat
ne fratres sui iure beneficiati eum pro hoc beneficio impetant cum ad annos eorum perveniant.

79

79.

Dominus eget habere fideiussorem quod puer infra puerilem aetatem se non negligat et dominus non respondebit nisi vno filio pro patris beneficio.

80

80.

Si quis voluerit domino suo bona alienare vel filio vel alicui qui de iure post mortem ea debet habere si ea concedit aut resignat nihil in hoc

von Eyben

unum non transmiserunt ad dominum, dominus inbeneficiet, quem illorum velit, qui beneficium intra suum terminum secundum jus petierit. si secundum libitum, et non secundum jus, inbeneficiat dominus unum ex filiis, nil noceat aliis.

§ LXXVII.

Si quis filiorum suum negligat terminum, ab illo sit dominus solutus ulterius.

§ LXXVIII.

Si filius, qui ad annos suos pervenerit, beneficia secundum jus petit, habens fratres infra annos pueriles, dominus sibi concedat, si prius fideiussorem habeat (dederit) ne fratres sui iure beneficiati eum pro hoc beneficio impetant, cum ad annos eorum pervenerint.

§ LXXIX.

Dominus eget habere fideiussorem, quod puer infra puerilem aetatem se non negligat, et dominus non respondebit nisi uno filio pro patris beneficio.

§ LXXX.

Si quis voluerit domino suo bona alienare, vel filio, vel alii alicui, qui de iure post mortem ea debet habere, si ea concedit aut resignat: nihil illi in hoc

Havichorst

proficiet si in Marandia ea obtinuerit vsque in infirmitatem de qua euadet propterea nullus abiudicetur beneficio.

81.

Si coecus est vel aliquo careat membro nec pro infirmitate aliqua nisi pro lepra leprosus enim nec beneficia habebit nec concedere poterit postquam manifesta fuerit in eo lepra.

82.

Dominus autem eius qui nisi eo viuento eum priuet beneficiari iure coram suis hominibus in-beneficiatis ab eo beneficiale deest ius.

83.

Plures possunt vno inbeneficiari⁴⁸ beneficio ita quod simul illud suscipiant et aequale ius in hoc habeant quam diu simul manserint.

84.

Si autem voluerint ab inuicem separari absque licentia domini diuidant inter se secundum libitum taliter concessum beneficium et postea illorum nullus in parte alterius quamuis habebit cum alter obierit nisi susceperit a domino ex-

von Eyben

proficiet⁴⁷, si in warandia ea obtinuerit usque in infirmitatem, de qua evadit.

§ LXXXI.

I 81

Propterea nullus abjudicetur beneficio, si coecus est, vel aliquo careat membro, nec pro infirmitate aliqua, nisi pro lepra. Leprosus enim nec beneficia habebit, nec concedere poterit, postquam manifesta in eo fuerit lepra.

§ LXXXII.

82

Dominus autem ejus nisi eo vivente eum privet beneficiari jure coram suis hominibus in-beneficiatis, ab eo beneficiale non deest jus.

§ LXXXIII.

83

Plures possunt uno inbeneficiari beneficio, ita ut simul illud suscipiant, et equale jus in hoc habeant, quamdiu simul manserint.

§ LXXXIV.

84

Si autem voluerint ab inuicem separari absque licentia domini, dividant inter se secundum libitum totaliter concessum beneficium. Sed postea illorum nullus in parte alterius aliquod jus habebit, cum alter obierit, nisi susceperit a Domino ex-

⁴⁷⁾ *Thomasius*: forte 'officiet', ut textus Saxonicus et Alemannicus.

⁴⁸⁾ *Druckfehler für inbeneficiari.*

Havichorst

pectationem in beneficio. Postquam aliquo fuerunt beneficio praedicto modo inbeneficiati nullus istorum singulariter alicui potest inde aliquid concedere quamdiu illud non diuiserunt inter se.

I 85

85.

Dominus homini partem beneficii quomodo concedere poterit cuius partem singulariter non suscepit non tamen idem dominus a quo ille est inbeneficiatus beneficium sibi auferat de iure sed ille cuius est cum domino commune. Si plures vno inbeneficiatum beneficio

non nisi vnus illud sequantur in alium dominum.

86

86.

Quicquid secundum libitum alicui dominus concedit homini de quo Marandius suus esse non poterit concessum restaurabit.

87

87.

Quicquid autem dominus compellitur concedere secundum beneficiale ius hoc non restaurabit homini, si deficit in Marandia huius beneficii.

88

88.

Qui secularem habitum in spirituales mutat beneficium non haereditet et beneficii expectatio sit expectantibus desolatio.

von Eyben

pectationem in beneficio. Postquam alicui fuerunt beneficio predicto modo inbeneficiati, nullus istorum singulariter alicui potest inde aliquid concedere, quamdiu illud non diuiserunt inter se.

§ LXXXV.

Dominus homini partem beneficii quomodo concedere poterit, cuius partem singulariter non suscepit? non tamen idem dominus, a quo ille est inbeneficiatus, beneficium sibi auferat de jure, sed ille, cui est cum domino commune. Si plures uno inbeneficiati beneficio, et non separati fuerint, domino mortuo non nisi vnus illud sequatur in alium dominum.

§ LXXXVI.

Quicquid secundum libitum alicui dominus concedit homini, de quo warandius suus esse non poterit, concessum restaurabit.

§ LXXXVII.

Quicquid autem dominus compellitur concedere secundum beneficiale jus, hoc non restaurabit homini, si deficit in warandia huius beneficii.

§ LXXXIIX.

Qui secularem habitum in spirituales mutat, beneficium non hereditet, et beneficii expectatio sit expectantibus desolatio.

Havichorst

89.

Si patris beneficio filii patre viuente cum patre fuerint in-beneficiati et pater solus illud in possessione obtinuerit vsque in infirmitatem de qua non resurgit patris post obitum infra sex hebdomadas et annum ad dominum veniant et vt fateatur petant concessum eis beneficium. Quod si negat dominus praebeant adhibere testimonium quod tum dominus adiicere poterit cum possessio illis desit propterea suadeo vt hominum praebendo filii paternum sequantur beneficium.

90.

Vbi autem possessio in beneficio fit communem et aequalis filiorum et patris filii beneficium obtineant si beneficiale testimonium adhibeant infra sex hebdomadas et annum patris post obitum.

91.

Pater si resignat filio aliqua beneficia a domino haereditali iure filius non habebit haec beneficia quia in eum non sunt haereditata.

von Eyben

§ LXXXIX.

I 89

Si patris beneficio filii, patre viuento, cum patre fuerint in-beneficiati, et pater solus illud in possessione obtinuerit, usque in infirmitatem, de qua non resurgit. Patris post obitum, infra sex hebdomadas et annum ad dominum veniant, et ut fateatur, petant, concessum eis beneficium. Quod si negat dominus, prebeant adhibere testimonium: quod tunc dominus abjicere poterit, cum possessio illis desit, propterea svadeo, ut hominum prebendo (offerendo) filii paternum sequantur beneficium⁴⁹.

§ XC.

90

Ubi autem possessio in beneficio fuit communis et equalis filiorum et patris, filii beneficium obtineant, si beneficiale testimonium adhibeant⁵⁰ infra sex hebdomadas et annum, patris post obitum.

§ XCI.

91

Pater si resignat filio aliqua beneficia a domino, hereditali⁵¹ jure filius non habebit hec beneficia, quia in eum non sunt hereditata.

⁴⁹) *Thomasius*: supra § XLV seqq.

⁵⁰) *zu* testimonium adhibeant *verdruckt*.

⁵¹) *Thomasius*: i. e. allodiali, non, ut Saxo, jure feudi hereditarii, nisi voce ‚Erblehen‘ intelligatur feudum paternum. Sed malo tamen retinere allodiale.

Havichorst

- I 92 92.
 Similiter qui resignat beneficium domino et post hoc iterum ipso beneficio inbeneficiatus fuerit, haereditarium ius in hoc perdidit.
- 93 93.
 Si quis Marandiam iustam in bonis habuerit maiore iure obtinebit bona quam ille qui caret possessione si ea potest testari iure beneficiali.
- 94 94.
 Nullus a possessione vel eiciatur nisi possessio ab eo vincatur.
- 95 95.
 Possessio devicta est ab homine cum inbeneficali iure bona sibi sunt abiudicata aut cum domino resignat ea, tamen infra sex hebdomadas et annum per iuramentum negare poterit quod bona resignaverit nisi dominus statim concesserit ea alteri in eius presentia.
- 96 96.
 In pluribus causis dominum homo uincere potest testimonio quum domino licitum sit vincere illum.
- 97 97.
 Quilibet idoneus possessionis potest esse testis cui est mansio

von Eyben

- § XCII.
 Similiter qui resignat beneficium domino⁵² et post hoc iterum ipso beneficio inbeneficiatus fuerit, heditarium⁵³ jus in hoc perdidit.
- § XCIII.
 Si quis warandiam justam in bonis habuerit, majori iure obtinebit bona, quam ille qui caret possessione, si ea potest testari iure beneficiali.
- § XCIV.
 Nullus a possessione eiciatur, nisi possessio ab eo vincatur.
- § XCV.
 Possessio devicta est ab homine, cum in beneficiali iure bona sibi sunt abjudicata, aut cum domino resignat ea; tamen infra sex hebdomadas et annum per iuramentum negare poterit, quod bona resignaverit, nisi dominus statim concesserit ea alteri, in ejus praesentia.
- § XCVI.
 In pluribus causis dominum homo vincere potest testimonio, quam domino licitum sit vincere illum.
- § XCVII.
 Quilibet idoneus possessionis potest esse testis, cui est mansio

⁵²) *Thomasius*: i. e. qui hereditatem suam resignat domino in beneficium.

⁵³) *Druckfehler für hereditarium.*

Havichorst

in prima villa vel in circum-
jacentibus proxima.

98.

Septimo testimonio probabitur
quilibet possessio si autem
discordantes duo possessionem
in beneficio praebent probate
testibus, quo eorum neuter ab
altero sit inbeneficiatus ambo
cum audiatur testimonium et
inquirentes homines in eadem
villa manentes et in circum-
jacente qualibet proxima cuius
autem possessionis maior turba
sit testis huius sit possessio huic
testimonium terminabitur in
bruno loco in quo⁵⁴ bona sunt
sita, in quibus est discordia.
Quod et dominus audiat vel du-
os homines suos auditores ad-
mittat.

99.

Cuius autem possessionis dis-
cordia non potest terminari
iustitia propter discordantiam
aut ignorantiam, vterque per
iuramentum locum demonstra-
bit quem suum esse dicit.

100.

Quem autem vterque per iura-
mentum suum esse affirmat in-
ter eos diuidantur, aut veritas
reperiatur de hoc per aquaticum
domini iudicium tamen iudicium
domini non est licitum adhiberi

von Eyben

in prima villa, vel in circum-
jacentibus proxima.

§ XCVIII.

I 98

Septimo testimonio probatur
quelibet possessio. Si autem
discordantes duo possessionem
in beneficio debent probare
testibus, quorum neuter ab
altero sit inbeneficiatus, ambo-
rum audiatur testimonium, et
inquirantur homines in eadem
villa manentes, et in circum-
jacente qualibet proxima, cuius
autem possessionis major turba
sit testis huius sit possessio; hinc
testimonium terminabitur in
ipso loco, in quo bona sunt
sita, de quibus est discordia,
quod et dominus audiat vel du-
os homines suos auditores eo
mittat.

§ XCIX.

99

Cujus autem possessionis dis-
cordia non potest terminari
iustitia, propter discordantiam
aut ignorantiam, uterque per
iuramentum locum demonstra-
bit, quem suum esse dicit.

§ C.

100

Quem autem vterque per iura-
mentum suum esse affirmat, in-
ter eos dividatur, aut veritas
reperiatur de hoc per aquaticum
Dei iudicium. tamen iudicium
Dei non est licitum adhiberi

⁵⁴) *Druckfehler für quo.*

Havichorst

per ullam causam nisi cuius
veritas per iustitiam non potest
reperiri hoc terminabitur
iudicio domini.

I 101

101.

Si et dominus et homo possessionem⁵⁵ sibi dicent in beneficio in possessionis testimonium procedat homo.

102

102.

Domini enim non negat beneficium esse cum se ab illo dicit inbeneficiatum.

103

103.

Dominus si concessum beneficium negaverit et hoc Marandiam in hoc testatus fuerit quod possederit per septem hebdomadas et annum post suscipiendi illud terminum homo iuramento solus obtineat beneficium quod dominus negat tamen testimonium abiicit iusta contradictio si probata fuerit.

104

104.

Dominus si dixerit quod hoc terminum neglexerit suscipiendi beneficium homo negare poterit addendo beneficium.

105

105.

Si autem dominus diem obitus septem hominibus suis intima-

von Eyben

per ullam causam, nisi cuius
veritas per iustitiam non potest
aliter reperiri, hoc terminabitur
iudicio Dei.

§ CI.

Si et dominus et homo possessionem sibi dicent in beneficio, in possessione testimonium procedat hominis.

§ CII.

Domini enim non negat beneficium esse, cum se ab illo dicit inbeneficiatum.

§ CIII.

Dominus si concessum beneficium negaverit, et homo Marandiam in hoc testatus fuerit, quod possederit per septem hebdomadas et annum, post suscipiendi illum terminum, homo iuramento solus obtineat beneficium, quod dominus negat. tamen testimonium abiicit iusta contradictio, si probata fuerit.

§ CIV.

Dominus si dixerit, quod hoc terminum neglexerit suscipiendi beneficium, homo negare poterit probando innocentiam.

§ CV.

Si autem dominus diem obitus septem hominibus suis intima-

⁵⁵) Druckfehler für possessionem.

Havichorst

uerit *quam* totius poterit et his inuocatis in fine filiorum termini dominus si potest testifi. quod hi suum neglexerint terminum.

106.

Merito abiudicabitur omne ius in beneficio postea septimum huius testimonium filiorum iuramentum non admittit cum dominus sic egerit ipso modo faciat dominus cum homini abiudicauerit iure beneficali si ille ea in suo termino non excusauerit iuramento.

107.

Sex hominum suorum testimonio dominus eget vt hominem beneficio priuet. In tribus tantummodo causis dominus hominem inuocat testibus potius quam incusati. do. homo euadat iuramentum.

108.

Quicquid dominus acquirit in homine beneficali iure aut homo ibi promiserit illo dominus eum vincere poterit regis etiam iustum seruitium homini sententialiter praeceptum et hoc si sibi intimatum negat esse dominus

von Eyben

uerit quanto jus⁵⁶ potuerit, et his invocatis in fine filiorum termini dominus potest testificari, quod si⁵⁷ suum neglexerint terminum.

§ CVI.

I 106

Merito abjudicabitur omne jus in beneficio postea septimum huius testimonium filiorum iuramentum non admittit, cum dominus sic egerit ipso modo faciat dominus cum homini abjudicauerit iure beneficali, si ille ea in suo termino non excusauerit iuramento.

§ CVII.

107

Septem hominum suorum testimonio dominus eget, ut hominem beneficio priuet. In tribus tantummodo causis dominus hominem convincit duobus testibus potius, quam ut incusationem domini homo euadat iuramento.

§ CVIII.⁵⁸

108

Quicquid dominus acquirit in homine beneficali iure, aut homo ibi promiserit, illo dominus eum vincere poterit. Regis etiam iustum seruitium homini sententialiter praeceptum, et hoc si sibi intimatum negat esse, dominus

⁵⁶) *Thomasius*: lego: „quantocius“.

⁵⁷) *Thomasius*: lego „sic“.

⁵⁸) *Freher*: Auctor de Beneficiis: „sententialiter praecipitur“ d. § 9 et § 56 et § 108.

Havichorst

eum testibus vincat non tamen seruitium regis praecipiat homini antequam sententialiter praecceptum sit sibi.

I 109

109.

Item si dominus beneficali eius iuri hominem iubet sententialiter interesse in eius audientia hic dominus ex iustitia testibus probatur si homo negauerit.

110

110.

Si homo duos vel tres habet dominos si quis prius inter eos sibi regis seruitium denunciet illi homo seruiet et expeditionis auxilium aliis det, si quod habeat ab eis beneficium.

111

111.

Si non in domini sui filium sed in alienum dominum haec sequuntur, sua beneficia, et dominus si non confitetur ea cum hominibus prioris domini debet ea testificari, quos dominus in nullo grauabit, si per votum prioris domini interrogabit vnum vltimum dominus adducat ex debito nisi etiam inbeneficiatus sit ab eo.

112

112.

Cuiuscunque dominus deficit in hominibus superioris domini ho-

von Eyben

eum testibus vincat. Non tamen seruitium regis precipiat homini, antequam sententialiter praecceptum sit sibi.

§ CIX.

Item si dominus beneficali ejus iuri hominem jubeat sententialiter interesse, in ejus audientia, hoc duobus ex justitia testibus probat, si homo negaverit.

§ CX.⁵⁹

Si homo duos vel tres habet dominos, si quis prius inter eos sibi regis seruitium denunciet, illi homo seruiet, et expeditionis auxilium aliis det, si quod habeat ab eis beneficium.

§ CXI.

Si non in domini sui filium, sed in alienum dominum homo sequitur sua beneficia, hic dominus, si non confitetur ea, cum hominibus prioris domini debet ea testificari, quos dominus in nullo grauabit, sed per votum prioris domini interrogabit. Testem nulum dominus adducat ex debito, nisi etiam inbeneficiatus sit ab eo.

§ CXII.

Quicunque dominus deficit in hominibus, superioris domini ho-

⁵⁹) *Freher*: Vetus auctor de beneficiis § 110: 'Si homo duos vel tres habeat dominos, si quis prius inter eos sibi Regis seruitium denuntiet, illi homo seruiet, et expeditionis auxilium aliis det, si quod habet ab eis beneficium'.

Havichorst

mines in loco hominum illius
fuit testes.

114.⁶⁰

Si dominus alius beneficium sui hominis suo resignat domino vel si alter inbeneficiatur ille homo infra suum terminum sequatur beneficium tunc terminus hominis illo die inchoatur cum a domino suo sibi intimatur in audientia duorum hominum suorum quod resignaverit eius beneficium aut cum superior dominus aut inbeneficiatus alter, altero sua bona sibi attraxerit sententialiter et praeceperit agricolis ne de his bonis census dent alicui nisi sibi soli, nec ulli seruiant aliquid quamdiu non attraxerit sententialiter sibi haec bona in eius presentia.

115.

Si dominus ea resignasse negat homo roget in praesentia hominum suorum coram superiore domino excuset ea in eius praesentia et vt eorum Marandus sit.

116.

Quod si dominus non fecerit, in alium dominum beneficium suum praedicto modo sequitur. In quem a superiore domino transmittantur⁶¹.

von Eyben

mines in loco hominum illius
fiunt testes.

§ CXIII.

I 113

Si dominus alius beneficium sui hominis suo resignat domino, vel si alter inbeneficiatus, ille homo infra suum terminum sequatur beneficium. Tunc terminus hominis illo die inchoatur, cum a domino suo sibi intimatur in audientia duorum hominum suorum, quod resignaverit ejus beneficium: aut cum superior dominus, aut inbeneficiatus alter, alterius bona sibi attraxerit sententialiter et praeceperit agricolis, ne de his bonis census dent alicui, nisi sibi soli, nec ulli serviant aliquid, quamdiu non attraxerit sententialiter sibi, haec bona in ejus presentia.

§ CXIV.

114

Si dominus ea resignasse negat, homo roget in presentia hominum suorum. Coram superiore domino, excuset ea in ejus praesentia, et ut eorum warandus sit.

§ CXV.

115

Quod si dominus non fecerit, in alium dominum beneficium suum praedicto modo sequitur, in quem a superiore domino transmittatur.

⁶⁰) Ziffer 113 ist übersprungen.

⁶¹) Druckfehler für transmittantur.

*Havichorst**von Eyben*

I 116

117.

Si dominus homini bona sua accipit contra iustitiam aut iniuste renuit hominem inbeneficiare, aut si non vult Marandus eius esse in beneficio quod habet ab eo homo *conquerentur* superiori domino qui in audientia duorum hominum suorum illimet, per nuntium suum illo praecipiat, vt conquerenti faciat iustitiam, vt de iure sibi tenetur facere, quod si non facit dominus superior bona concedat sit et eorum illius in loco prioris domini Marandus.

§ CXVI.

Si dominus homini bona sua accipit contra justitiam, aut iniuste renuit hominem inbeneficiare, aut si non vult warandus ejus esse in beneficio, quod habet ab eo, homo conqueratur superiori domino, qui in audientia duorum hominum suorum per nuncium suum illi precipiat, ut conquerenti faciat justitiam, ut de jure sibi tenetur facere; quod si non facit, dominus superior bona sibi concedat, sit et eorum illi, in loco prioris domini, warandus.

117

118.

Si dominus duobus vel tribus concedit expectationem in beneficio et non in loco designato quam proximo inbeneficiatus fuerit prius solutum beneficium habebit infra terminum hominum suscipiendi beneficium.

§ CXVII.

Si dominus duobus vel tribus concedit expectationem in beneficio, et non in loco designato, qui primo inbeneficiatus fuerit, prius solutum beneficium habebit, infra terminum hominum suscipiendi beneficium.

118

110.⁶²

Dominus si patriam exeat, hominibus non noceat terminus homini ab illo die incipit, cum dominus redierit non tamen pro hominis absentia si infra terminum suum exierit patriam prolongatur eius terminus, nisi patriae refuerit prius.

§ CXVIII.

Dominus si patriam exeat, hominibus non noceat. Sed terminus hominis ab illo die incipit, cum dominus redierit. Non tamen pro hominis absentia, si infra terminum suum exierit patriam, prolongatur ejus terminus, nisi patriae refuerit prius⁶³.

⁶²) *Druckfehler für 119.*

⁶³) *Thomasius: i. e. nisi prius in patriam redierit. Hanc limitationem explicat textus Alemannicus.*

Havichorst

120.

Sicut terminum suum prolongat homo hominum praebendo ita dominus cum abrenuit cum homini beneficia met praebeat.

121.

Item si occultatus dominus asseratur infra terminum hominum suscipiendi beneficia vt debet suscipere ex iustitia non noceat hominibus si super hoc abundat testib. tamen dominum quaerat dominus in eius habitaculo, praebendo hominum et sic extrahat inde in eorum praesentia beneficia sibi abiudicata.

122.

Bona quae homo ab aliquo dicit se habere domino in quibus si sibi desit Marandia et dominus sibi non confiteantur ea et aliud beneficium a domino non habuerit quam ipsum pro quo dominum impetit et hoc si obtinere vult secundum ius fideiussores ab homine accipiat dominus antequam legalem illi determinet diem sui vadii et de satisfactione suorum hominum si ab ea sententia arguantur illorum fideiussorem ante non ponet homo si possessionem habeat in beneficio.

⁶⁴) *Druckfehler für* adjudicata.

⁶⁵) *Thomasius:* lego ‚dominum‘.

⁶⁶) *Thomasius:* suae mulctae, wette. Conf. du Fresne hac voce.

⁶⁷) *Thomasius:* de emenda, Busse.

von Eyben

§ CXIX.

I 119

Sicut terminum suum prolongat homo, hominum praebendo: Ita dominus eum abbreviat, cum homini beneficium praebat.

§ CXX.

120

Item si occultatus dominus asseratur infra terminum hominum suscipiendo beneficia, ubi debet suscipere ex iustitia, non nocet homini, si super hoc abundat testibus. tamen dominum querat homo in ejus habitaculo, praebendo hominum, et sic extrahat inde in eorum praesentia beneficia sibi adjudicata⁶⁴.

§ CXXI.

121

Bona quae homo ab aliquo dicit se habere domino, in quibus si sibi desit warandia, et dominus sibi non confiteatur ea, et aliud beneficium a domino non habuerit, quam ipsum, pro quo dominum⁶⁵ impetit, et hoc si obtinere vult secundum jus, fideiussorem ab homine accipiat dominus, antequam legalem illi determinet diem sui vadii⁶⁶, et de satisfactione suorum hominum⁶⁷, si ab ea sententia arguantur. Illorum fideiussorem autem non ponet homo, si possessionem habeat in beneficio.

Havichorst

- I 122 123.
Si alicui dominus concedit bona
hominis sui alterius, si et illo-
rum illius fuerit Marandus di-
gito et lingua beneficii
Marandia non abiudicentur, ideo
priori inbeneficiato, nisi bene-
ficiale ius probari possit domi-
nus causam per quam ex iusti-
tia beneficii sibi sit Marandia.
- 123 124.
Nulli enim dominus beneficii
Marandiam concedere poterit
quam non solutam habuerit.
- 124 125.
Dominus si per hominum suum
humiliat clypeum omnis ab eo
inbeneficiati beneficia sua sus-
cipiant a domino superiore, aut
ab eo in alium transmittantur
dominum, a quo ea habeant cum
tanto honore, sicut habuerunt
a domino priore.
- 125 126.
Similiter homo faciat cum do-
minus in inferiorem a superiore
domino cum hominis
beneficio maiore iure fruatur
beneficio ille cuius ex praefa-
tionis locus designatur, quam
cuius expectatio loco careat de-
signato.
- 126 127.
Dominus si clypeum suum hu-
miliat homino omnium homi-

von Eyben

- § CXXII.
Si dominus alicui concedit bona
alterius sui hominis, et si illo-
rum illius fuerit warandus, di-
gito et lingua beneficii tamen
warandia non abjudicetur ideo
priori inbeneficiato, nisi bene-
ficiale jus probare possit domi-
nus causam, per quam, ex iusti-
tia, beneficii sibi sit warandia.
- § CXXIII.
Nulli etiam dominus beneficii
warandiam concedere poterit,
quam non solutam habuerit.
- § CXXIV.
Dominus si per hominum suum
humiliat clypeum, omnes ab eo
inbeneficiati beneficia sua sus-
cipiant a domino superiore, aut
ab eo in alium transmittantur
dominum, a quo ea habeant cum
tanto honore, sicut habuerunt
a domino priore.
- § CXXV.
Similiter homo faciat, cum do-
minus in inferiorem a superiore
domino transit cum hominis
beneficio maiore jure fruatur
ille, cuius expecta-
tionis locus designatur, quam
cuius expectatio loco caret de-
signato.
- § CXXVI.
Dominus si clypeum suum hu-
miliat hominio, omnium homi-

Havichorst

num suorum carebit beneficio si illi ad superiorem dominum venerint petendo beneficium⁶⁸.

130.⁶⁹

Iudicandi beneficium habere non est licitum clerico vel mulieri, nec viro in iure deficienti.

128.

Beneficiale Marandiam dispensator non potest⁷¹ exequi, in aliquo beneficio infra officium ab illo domino cuius procurator existit, quia dominus commisit in eius providentia bona sua.

129.

Dispensator igitur huiusmodi beneficium testatur per visum et audientiam hominum et non sequatur hoc in alium dominum, nec in filium ea haereditet, nisi relicto officio bona obtineat.

131.

Quicquid homo non suscipit per hominum non iudicetur esse beneficium, si cum bona con-

von Eyben

num suorum carebit beneficio, si illi ad superiorem dominum venerint petendo beneficium.

§ CXXIX.⁶⁹

I 129

Judicandi beneficium habere non est licitum clerico vel mulieri, nec viro in iure deficienti⁷⁰.

§ CXXVII.

127

Beneficiale warandiam dispensator non potest exequi in alio beneficio infra officium, ab illo domino, cujus procurator existit, quia dominus commisit tantum in ejus providentiam bona sua.

§ CXXVIII.

128

Dispensator itaque huiusmodi beneficium testatur per visum, et audientiam hominum, et non sequatur hoc in alium dominum, nec in filium id hereditet, nisi relicto officio bona obtineat.

§ CXXX.⁷²

130

Quicquid homo non suscipit per hominum, non iudicetur esse beneficium; sicut cum bona con-

⁶⁸) *Druckfehler für beneficium.*

⁶⁹) *umgestellt (mit Homeyer) auf Grund von Sachsenspiegel Lehnrecht und Görlitzer Rechtsbuch.*

⁷⁰) *Thomasius: i. e. infami.*

⁷¹) *Über dem o ein nicht auflösbarer Abkürzungsstrich.*

⁷²) *Freher: Ministeriales hi vocantur, qui non beneficiati seu feudati, sed curiali et Palatino vel aulico jure censentur. Vetus auctor de beneficiis § 131: Quicquid homo non suscipit per hominum, non iudicetur esse beneficium; sicut, cum bona concedit dominus suis ministerialibus, non per hominum, sed*

Havichorst

cedit dominus suis ministerialibus, non per hominum sed secundum ius curiae et concessio caret beneficii iure, si est concessio officialis, quivis eam ministerialis natione erit ex iustitia. Dapifer aut secretarius aut Camerarius aut Marschalcus.

I 131

132.

Ordinem iuris istius propter diversitatem eius non describendo sub qualibet cum Episcopo et Abbatissa⁷⁴ et Abbate, ministeriales ius habent singulare.

132

133.

Homo quodlibet officium sequatur per hominum, quamvis homo prius domini fuerit quousque dominus fateatur, quod ille homo suus sit. Homo iuramento obtineat hominum, quod dominus negat.

133

134.

Pro quodlibet incusatione dominus placitare secundum beneficiale ius cum homine suo poterit si culpa vadio digna sit, ante meridiem et diebus be-

von Eyben

cedit dominus suis ministerialibus non per hominum, sed secundum jus curiae. hec concessio caret beneficii iure, sed est concessio officialis, quivis etiam ministerialis natione erit ex iustitia dapifer aut secretarius⁷³, aut camerarius, aut marschalcus.

§ CXXXI.

Ordinem iuris istius scilicet curialis, propter diversitatem eius non describam, sub quolibet enim Episcopo et Abbate et Abbatissa ministeriales jus habent singulare.

§ CXXXII.

Homo quodlibet beneficium sequatur per hominum, quamvis homo prius domini fuerit. Quousque dominus fateatur, quod ille homo suus sit, homo iuramento obtineat hominum, quod dominus negat.

§ CXXXIII.

Pro qualibet incusatione dominus placitare secundum beneficiale jus cum homine suo poterit, si culpa vadio digna sit, ante meridiem et diebus⁷⁵ be-

secundum jus curiae, haec concessio caret beneficii iure, si est concessio officialis. Quivis etiam ministerialis natione erit ex iustitia Dapifer, aut Secretarius (malim legere ‚Pincerna‘) aut Camerarius, aut Marschalcus‘.

⁷³⁾ *Thomasius*: lego ‚Butellarius‘ i. e. Pincerna.

⁷⁴⁾ *Druckfehler für* Abbatissa.

⁷⁵⁾ *Thomasius*: supple ‚absolutis‘, vide supra § XVI.

Havichorst

neficialem incipient placitationem, nisi in Coemiteriis et ecclesiis.

von Eyben

neficialem incipient placitationem⁷⁶, nisi in coemiteriis et ecclesiis.

DE ORDINE PLACITATIONIS.

APHORISMVS PRIMVS.

Omissis his locis audiamus placitationis ordinem. Dominus interroget vnum suum hominem in praesentia duorum hominum suorum, si sit ei licitum cum homine suo pro sua accusatione beneficialiter placitare et infra quod tempus et ad quem locum prosequi debeat illum.

2.

Sententia placitatione licentiet et dominus per quatuordecim dies citet ab ipso die vel a proximis sex diebus hominem ad beneficiale ius indenominatam villam vel curiam quae vel soluta sit domino, vel aliquis eam habeat ab ipso.

3.

Homo si dominum interroga-uerit in quo loco villa sit sita, dominus tenetur illum expedire de hoc multae sunt villae vnus

DE ORDINE PLACITATIONIS.

§ I.

II 1

Omissis his locis audiamus placitationis ordinem. Dominus interroget unum suum hominem in presentia duorum hominum suorum, si sit ei licitum cum homine suo pro sua accusatione beneficialiter placitare? et infra quod tempus et ad quem locum prosequi debeat illum?

§ II.

2

Sententia placitationem licentiet⁷⁷ dominus per quatuordecim dies citet, ab ipso die vel a proximis sex diebus, hominem ad beneficiale jus in denominatam villam vel curiam, quae vel soluta sit domino, vel aliquis eam habeat ab ipso.

§ III.

3

Homo si dominum interroga-uerit, in quo loco villa sit sita? Dominus tenetur illum expedire de hoc, si multe sunt ville vnus

⁷⁶) *Thomasius*: supple ,in omnibus locis'.

⁷⁷) *Thomasius*: i. e. sententia diem dicet.

*Havichorst**von Eyben*

nominis quas tamen longin qui
loci separat distantia⁷⁸.

nominis, quas tamen longinqui
loci separat distantia.

II 4

4.

Homo si Imperiali beneficio sit
inbeneficiatus a domino in be-
nificiis imperialibus prosequatur
illum dominus.

§ IV.

Homo si imperiali beneficio sit
inbeneficiatus a domino, in be-
nificiis imperialibus prosequatur
illum dom-

5

5.

Si autem proprietates domini be-
nificium sit homini hominem
secundum ius in proprietate
sua prosequatur dominus.

inus⁷⁹.

6

6.

Si proprietatem alicuius aliquis
in beneficio habuerit, dominus
et alter ab eo ipsa proprietate
inbeneficiatur dominus hunc ho-
minem in quolibet officio suo
prosequatur nisi tantummodo in
beneficio urbano.

§ VI.

Si proprietatem alicujus aliquis
in beneficio habuerit, et dominus
alter ab eo ipsa proprietate
inbeneficiatur, dominus hunc ho-
minem in quolibet beneficio suo
prosequatur, nisi tantummodo in
beneficio urbano.

7

7.

Cum praedicto modo homini
incusato dominus beneficialiter
diem determinet hominibus suis
praecipiat sententialiter, et eius
beneficiali iure intersint, Quod
qui non fecerit domino vadiabit.

§ VII.

Cum praedicto modo homini
incusato dominus beneficialiter
diem determinet, hominibus suis
praecipiat sententialiter, ut ejus
beneficiali juri intersint. quod
qui non fecerit, domino vadiabit.

8

8.

Similiter homo incusatus faciet
si dominus sibi sententialiter

§ VIII.

Similiter homo incusatus fiet,
si dominus sibi sententialiter

⁷⁸) Homeyers ausdrückliche Angabe S. 124 zu § 3, daß die Vorlage ‚distan-
tiam‘ biete, ist irrig.

⁷⁹) Zwischenstück infolge Zeilensprungs ausgefallen.

Havichorst

terminat diem beneficiale[m], in eius presentia absque contradictione iusta.

9.

Beneficium hominis pro testimonio fidei iubebit domino, non tamen tenetur homo vadium pro domino, super censum tollerare, quam sibi tenetur dare.

10.

Vbi autem per bonorum censum dominus suum nequit extorquere vadium, in sua dominus beneficium accipiat, quod si per acquisitum vadium non redimat, infra sex hebdomadas et annum homo abiudicabitur beneficio.

11.

Si homo domini incusationem aut beneficiale[m] sibi positum diem audire nolit, cum tamen domino adeo vicinus sit, quod possit audire, per hoc vadium non euadet ille.

12.

Si autem homo praesens non sit cum dominus beneficiale[m] diem sibi ponit, dominus per nuntium intimet illum in duorum hominum suorum audientia ipsi-

von Eyben

determinat diem beneficiale[m] in ejus presentia, absque contradictione iusta, et is in termino non comparet.

§ IX.

II 9

Beneficium hominis pro vadium fidejubebit domino; non tamen tenetur homo vadium pro domino supra censum tollerare, quem sibi tenetur dare.

§ X.

10

Ubi autem per bonorum censum dominus suum nequit extorquere vadium, in sua⁸⁰ dominus beneficium accipiat, quod si acquisitum vadium infra sex hebdomadas et annum non redimat homo, abjudicabitur beneficio.

§ XI.

11

Si homo domini incusationem aut beneficiale[m] sibi positum diem audire nolit, cum tamen domino adeo vicinus sit, quod possit audire, per hoc vadium non evadet ille.

§ XII.

12

Si autem homo praesens non sit, cum dominus beneficiale[m] diem sibi ponit, dominus per nuntium intimet illum in duorum hominum suorum audientia, ipsi-

⁸⁰) *Thomasius*: supple: ‚manu‘.

Havichorst

met, vel in eius curia in qua habitationis suae introitus discernatur et exitus.

II 13

13.

Si autem homini curia desit in primo beneficio quo est inbeneficiatus a domino intimet dominus hunc diem quatuordecim diebus ante diem legalem, ad quam dominus veniat, et ad minus adducat sex homines, et nuncium quisitet incusatum.

14

14.

Primo quaerat dominus si tempus placitanti sit et post quamlibet datam sententiam dominus homines suos quaerat, si exequantur illam per quatuordecim noctes habeant inducias homines domini, si nesciant invenire sententias et addat iuramenta quilibet interrogatus post alium.

15

15.

Beneficiale autem ius differatur quousquam sententia inueniatur.

16

16.

Ab ortu solis vsque ad descensum placitationes est inchoare licitum. Quod dum sententia licentiat, dominus quaerat si sit ei licitum citare incusatum. Quod dum concedit sententia

von Eyben

met, vel in ejus curia, in qua habitationis sue introitus discernatur (spectatur) et exitus⁸¹.

§ XIII.

Si autem homini curia desit, in alio beneficio, quo est inbeneficiatus a domino, intimet dominus hunc diem, quatuordecim diebus ante diem legalem⁸², ad quam dominus veniat et ad minus adducat sex homines, et nuncium, qui citet incusatum.

§ XIV.

Primo querat dominus: si tempus placitandi sit? et, post quamlibet datam sententiam dominus homines suos querat, si exequantur illam, per quatuordecim noctes habeant inducias homines domini. si nesciant invenire sententias, tunc addat iuramentum quilibet interrogatus post alium.

§ XV.

Beneficiale autem jus differatur, quousque sententia inueniatur.

§ XVI.

Ab ortu solis usque ad descensum placitationes est inchoare licitum. quod dum sententia licentiat, dominus que-

⁸¹⁾ *Thomasius*: i. e. ubi habitare vel introire et exire solet.

⁸²⁾ *Druckfehler für legalem.*

Havichorst

dominus quaerat, quis ex iustitia debeat citare illum hic in audientia duorum hominum domini, homo faciat vel domini nuncius in fine curiae ubi dominus placitat, sic dicendo. Incusatum cito. N. in praesentia domini, nam propter culpam inpositam sibi prima et secunda et tertia vice sicut debeo de iure.

17.

Qui si desit nuncius redeat ad dominum dicens. Non vidi incusatum, nec aliquem ex parte eius, qui eius excusaret absentiam per iustitiam.

18.

Id ipsum dum confitentur, nuntii dominus quaerat quid super hoc faciendum sit sibi, cuique secundo citatio fieri iudicetur et similiter tertio priori ordine. Qui dum tertio citatus desit, dominus quaerat quid faciendum sit sibi Cui iudicetur, quod expectare debeat eum vsque ad solis descensum.

19.

Si incusatis ad huc desit cum sol descendit dominus quaerat si expectaverit illum secundum quod iustum est. Quod dum sententia firmat dominus senten-

von Eyben

rat⁸³, quis ex iustitia debeat citare illum; hic⁸⁴ inaudientia duorum hominum, domini homo faciat, vel domini nuncius in fine curie, ubi dominus placitat, sic dicendo: incusatum cito N. in presentia domini propter culpam inpositam sibi, prima et secunda et tertia vice, sicut debeo de jure.

§ XVII.

II 17

Qui si desit, nuncius redeat ad dominum dicens: non vidi incusatum, nec aliquem ex parte ejus, qui ejus excusaret absentiam per iustitiam.

§ XIIX.

18

Id ipsum dum confitentur nuntii, dominus querat, quid supra hoc faciendum sit? Eique secunda citatio fieri iudicetur, et similiter tertia, priori ordine. qui dum tertio citatus desit, dominus querat, quid faciendum sit sibi? cui iudicatur, quod expectare debeat usque ad solis descensum.

§ XIX.

19

Si incusatus adhuc desit, cum sol descendit, dominus querat, si expectaverit illum secundum quod iustum est? quod dum sententia firmat, dominus senten-

⁸³) Zeilensprunglücke.

⁸⁴) Thomasius: lego, hoc.

Havichorst

tialiter ponat diem alteri in quo prosequatur illum sicut fecit in primo sic faciat secundo et tertio.

II 20

20.

Si quem istorum dierum non observauerit dominus ordine et modo praedicto ad nihil habeatur eius persecutio. Dies tantummodo incusato praedicto modo erit intimandus.

21

21.

Non in clausa curia nec sub tecto erit licitum placitare domino, Cum ad diem tertium expectauerit dominus incusatum vsque dum sol descendat, quid ultra sibi faciendum sit quaerat.

22

22.

Tunc iudicet sententia, quod dominus testari debeat tria sua placita, primum cum diebus suis hominibus horum testimonium suorum in hunc modum. Per votum mei praesentis domini affirmo, quod audiui et vidi, quod dominus in primo placito et designato loco incusatum expectavit beneficialiter vt debuit, et prosecutus est eum iustis sententiis, huius rei testis sum.

23

23.

Post cuiuslibet testis verbum dominus quaerat si suum testi-

von Eyben

tialiter ponat diem alteri, in quo prosequatur illum, sicut fecit in primo, sic faciat secundo et tertio.

§ XX.

Si quem istorum dierum non observaverit dominus ordine et modo predicto, ad nihil habeatur ejus prosecutio. dies tantummodo primus incusato ipsi predicto modo erit in-mandus⁸⁵.

§ XXI.

Non in clausa curia, nec sub tecto licitum erit placitare domino. cum ad diem tertium expectaverit dominus incusatum, usque dum sol descendat, quid ultra sibi faciendum sit, querat.

§ XXII.

Tunc iudicet sententia, quod dominus testari debeat tria sua placita; primum cum duobus suis hominibus, horum testimonium sonet in hunc modum: per votum mei presentis domini affirmo, quod audiui et vidi, quod dominus in primo placito et designato loco incusatum expectavit beneficialiter ut debuit, et prosecutus est eum iustis sententiis. hujus rei testis sum.

§ XXIII.

Post cuiuslibet testis verbum, dominus querat, si suum testi-

⁸⁵⁾ Druckfehler für intimandus.

Havichorst

monium profecerit cum illo
sicut debet ex debito.

24.

Si quis per votum domini semel
testetur secundo non interro-
getur.

25.

Dominus quotquot velit homi-
nes suos inquiret, quousquam
testimonium suum perficiat.

26.

Praedicto modo dominus placi-
tum secundum probabit et ter-
tium, sed ad quodlibet placi-
tum singulares habeat testes.

27.

Cum sic probauerit dominus
tria sua placita, quaerat senten-
tiam super incusati absentia.

28.

Tunc iudicet sententia, quod
ab iudicari debeant incusato
beneficia. Tunc quaerat dominus
suus debeat facere an alius.
Sententia autem doceat, vt hoc
vnus hominum domini faciat
haec verba dicendo. Hic ab-
iudica beneficia incusato, quibus
vsque modo inbeneficiatus fuerit
a meo domino.

29.

Tunc dominus finaliter haec
bona in duorum hominum suo-

von Eyben

monium profecerit⁸⁶ cum illo,
sic ut debet ex debito (de iure).

§ XXIV.

II 24

Si quis per votum domini semel
testetur, secundo non interro-
getur.

§ XXV.

25

Dominus quotquot velit homi-
nes suos inquiret, quousque
testimonium suum perficiat.

§ XXVI.

26

Praedicto modo dominus placi-
tum secundum probabit, et ter-
tium, sed ad quodlibet placi-
tum singulares habeat testes.

§ XXVII.

27

Cum sic probauerit dominus
tria sua placita, quaerat senten-
tiam super incusati absentiam.

§ XXVIII.

28

Tunc iudicet sententia, quod
abjudicari debeant incusato.

Tunc quaerat, dominus
suus debeat facere, an alius.
Sententia autem doceat, ut hoc
vnus hominum domini faciat,
haec verba dicendo: Sic ab-
iudico beneficia incusato, quibus
usque modo inbeneficiatus fuerit
a domino meo.

§ XXIX.

29

Tunc dominus finaliter haec
bona in duorum hominum suo-

⁸⁶⁾ *Thomasius*: i. e. profecerit.

Havichorst

rum audientia attrahat ea sibi per nuntium et retineat ea per sex hebdomadas et annum absque redditibus expectans si homo extrahat ea secundum ius, infra quem terminum si incusatus non extraxerit beneficium abiudicetur et praedicto modo omne ius in beneficio.

II 30

30.

Dominus sibi attrahat singulariter beneficia in quolibet loco et villa, vbi autem plures villae attinent vni curiae, curiam pro villa omnibus attrahet sibi dominus.

31

31.

Si autem incusatus infra suum terminum aggreditur dominum ad excusandum sua secundum ius beneficia si se absconderit dominus, aut in vrbe fuerit seruatus ne homo benefi. sua excuset, et homo si super hoc testibus abundat coram hominibus domini beneficium extrahat, sicut coram domino debet.

32

32.

Si autem homo in praesentiam domini veniat primo pro locutione petat, reliquias vt sua excuset beneficia,

von Eyben

rum audientia attrahat sibi per nuncium et retineat ea per sex hebdomadas et annum absque redditibus, expectans, si homo extrahat ea secundum jus. Infra quem terminum si incusatus non extraxerit beneficium, abiudicetur et⁸⁷ praedicto modo omne jus in beneficio.

§ XXX.

Dominus sibi attrahat singulariter beneficia in quolibet loco et villa, ubi autem plures villae attinent uni curiae, curiam pro villis omnibus attrahat sibi dominus.

§ XXXI.

Si autem incusatus infra suum terminum aggreditur dominum ad excusandum sua, secundum jus, beneficia; si se absconderit dominus, aut in urbe fuerit servatus, ne homo beneficia sua excuset, et⁸⁸ homo, si super hoc testibus abundat, coram hominibus domini beneficium extrahat, sicut coram domino debet.

§ XXXII.

Si autem homo in presentiam domini veniat, primo pro locutionem⁸⁹ petat, deinde reliquias⁹⁰, ut sua excuset beneficia,

⁸⁷⁾ *Thomasius*: lego, ei'.

⁸⁸⁾ *Thomasius*: delendum videtur, et', aut loco eius intelligendum: ,tunc'.

⁸⁹⁾ *Thomasius*: Advocatum.

⁹⁰⁾ *Thomasius*: Sanctorum, super quibus juret.

Havichorst

quas si dominus dare renuat, homo met reliquias adducat super quas iuret, quod sua beneficia non sint sibi taliter abiudicata, vt eorum de iure debeat carere, homo tamen hoc non faciat nisi dominus iusticiam sibi renuat.

33.

Tunc dominus si velit beneficiale intimet diem sententialiter illi ad respondendum suae incusationi. Ad quem si non venerit incusatus, abjudicetur ei in beneficia omne jus; nisi causa necessaria sit eius excusatio, aut in ipsius domini sit seruitio.

34.

In die qua homo strepe tenet domino, aut sententiam inuenit aut aliquo sibi seruit, beneficii iure non astabit domini et etiam do. iustitiam renuerit cum ab homine incusatus fuerit, et quamdiu aliquid perdiderit in eius seruitio, de quo sibi desit restauratio.

35.

Tunc domino terminare licitum est querimoniam vnus hominis sui per alium,

von Eyben

quas si dominus dare renuat, homo suasmet reliquias adducat, super quas iuret, quod sua beneficia non sint sibi taliter abiudicata, ut eorum de iure debeat carere. homo tamen hoc non faciat, nisi dominus iusticiam sibi renuat.

§ XXXIII.

II 33

Tunc dominus, si velit, beneficiale intimet diem sententialiter illi ad respondendum sue excusationi. ad quem si non venerit incusatus abjudicetur ei in beneficia omne ius, nisi ex causa necessaria sit ejus excusatio, aut in ipsius domini sit seruitio.

§ XXXIV.

34

In die qua homo strepe⁹¹ tenet domino, aut sententiam inuenit, aut aliquo sibi seruit,

et etiam dominus iustitiam renuerit, cum ab homine incusatus fuerit, et quamdiu aliquid perdiderit in ejus seruitio, de quo sibi desit restauratio beneficii juri non obstabit domini⁹².

§ XXXV.

35

Attamen domino terminare licitum est querimoniam unius hominis sui in aliquo beneficio-

⁹¹) *Thomasius*: stapiam.

⁹²) *Thomasius*: h. e. non obstrictus est stare in iudicio feudali.

Havichorst

quamvis sit in eius seruitio
vel vnus eorum vel ambo.

II 36

36.

Homo cum venerit ad beneficia-
lem determinatum, diem, in cu-
riam in qua dominus pluritat,
neminem introducat, nisi domi-
ni sit homo. Quod enim si facit,
domino pro quolibet vadiabit,
aut introduxisse se eos iuramen-
to expurgabit. Antequam etiam
in praesentia domini veniat, gla-
dium, cultellum et calcaria de-
ponet Chirothecos exuat et om-
ni careat ferro. Pallium exitum
pendeat in humero aut omnino
deponatur.

37

37.

Caput nullo tegatus, cappa
non sit indutus, nec thorace
nec armis aliquibus.

38

38.

Si in aliquo istorum homo se
neglexerit domino vadiabit.

39

39.

Id non dico de alio, nisi qui
incusatus est a domino et per
domini incusationem citatus est
ad ius beneficiale.

40

40.

Cum dominus placitum suum
inchoauerit secundum praedic-

von Eyben

rum, quamvis sit in ejus seruitio,
vel vnus eorum vel ambo.

§ XXXVI.

Homo cum venerit ad beneficia-
lem determinatum diem in cu-
riam, in qua dominus placitat,
neminem introducat, nisi domi-
ni sit homo. quod enim si faciat,
domino pro quolibet vadiabit,
aut introduxisse se eos iuramen-
to expurgabit. Antequam etiam
in presentia domini veniat, gla-
dium, cultellum et calcaria de-
ponet, chirothecas exuat, et om-
ni careat ferro. Pallium exutum
pendeat in humero aut omnino
deponatur.

§ XXXVII.

Caput nullo tegatur⁹³, cappa⁹⁴
non sit indutus, nec thorace,
nec armis aliquibus.

§ XXXVIII.

Si in aliquo istorum homo se
neglexerit, domino vadiabit.

§ XXXIX.

Id non dico de alio, nisi qui
incusatus est a domino, et per
domini incusationem citatus est
ad jus beneficiale.

§ XL.

Cum dominus placitum suum
inchoauerit secundum predic-

⁹³) *Thomasius*: supple ‚pileo‘.

⁹⁴) *Thomasius*: an vestimenti genus hic intellegitur, an mitra? Confer du Fresne hac voce.

Havichorst

tum modum vnum ex suis hominibus accipiat dominus, qui verbum suum loquatur ad incusatum. Cum incusatus primo in presentiam domini venerit dominus illum interrogabit, si venerit taliter vt respondere velit sibi beneficialiter pro quo ille si velit colloquium petat et si possit renuere, renuat. Quod si facere nequeat ad dominum redeat dicens dominus huc veni respondere in quantum debeo de iure.

41.

Tunc dominus ex iustitia singulariter pro qualibet causa incusabit illum et praecipiat vt super hoc responsum det. Tunc incusatus per locutorem petaset, et mper⁹⁵ roget licentia colloquendi antequam exeat.

42.

Pro locutore careat, si quis in prima accusatione met respondeat.

43.

In omni sermone homo inquiratur si in verbum pro locutoris sui profiteantur. Hominem pro locutoris sui negligentia non damnabit, quamdiu in verbum illius confessus non fuerit.

von Eyben

tum modum, unum ex suis hominibus accipiat dominus, qui verbum suum loquatur ad incusatum. Cum incusatus primo in presentiam domini venerit, dominus illum interrogabit, si venerit taliter, ut respondere velit sibi beneficialiter, pro quo ille, si velit, colloquium petat, et si possit renuere, renuat. Quod si facere nequeat, ad dominum redeat, dicens: dominus huc veni respondere, in quantum debeo de iure.

§ XLI.

II 41

Tunc dominus ex iustitia singulariter pro qualibet causa incusabit illum, et praecipiat, ut super hoc responsum det. Tunc incusatus prolocutorem petat, et ipse roget licentiam colloquendi, antequam exeat.

§ XLII.

42

Prolocutore careat, si quis in prima accusatione ipsemet respondeat.

§ XLIII.

43

In omni sermone homo inquiratur si in verbum prolocutoris sui profiteatur⁹⁶. Hominem prolocutoris sui negligentia non damnabit, quamdiu in verbum illius confessus⁹⁷ non fuerit.

⁹⁵) *Druckfehler für* petat, et semper.

⁹⁶) *Thomasius*: i. e. an id approbet.

⁹⁷) *Druckfehler für* confessus.

Havichorst

Inter differentem sermonem duorum dominus quaerat quid iustum sit.

II 44

44.

Si secundum vt non secundum libitum ius quaerat hominem sententia non laedat prior petita primo procedat sententia, beneficiali iure vt astet renuere poterit homo quandiu incusatus non respondet palam coram domino vel loquatur cum prolocutore fruatur. Sed interrogatus a domino respondeat est, non vel colloquium peto. Bartho. ei licentia vt ab eo argu. iniusta sententia.

45

45.

Homo incusatori suo referat, quoties colloquium exeat.

46

46.

Homo vadiabit domino pro omni incusatione quae digna est vadio, quam nisi iuramento negauerit.

47

47.

Tum interdum dominus proponit incusationes quae non sunt vadio dignae sicut tropiloquia,

von Eyben

Inter differentem sermonem duorum dominus querat, quid iustum sit.

§ XLIV.

Si secundum libitum non secundum jus querat, hominem sententia non ledat; prior petita primo procedat sententia. Beneficiali iure ut astet, renuere poterit homo, quamdiu incusatus non respondit. Palam coram domino non loquatur, cum procuratore suo, sed interrogatus a domino respondeat: Est, non, vel colloquium peto. Habet etiam licentiam, ut sententia ab eo iniusta arguatur.

§ XLV.

Homo incusatori suo referat⁹⁸, quoties⁹⁹ colloquium exeat.

§ XLVI.

Homo vadiabit domino, pro omni incusatione, quae digna est vadio, nisi quam iuramento negaverit.

§ XLVII.

Tum interdum dominus proponit incusationes, quae non sunt vadio digne, sicut tropiloquia¹⁰⁰,

⁹⁸) *Thomasius*: supple ‚responsum‘.

⁹⁹) *Thomasius*: supple: ‚ad‘.

¹⁰⁰) *Thomasius*: an cantus intelliguntur in contumeliam alicujus facti? (vide du Fresne voce ‚tropus‘) an locutiones ambigui et dubii sensus? An forte legendum ‚turpiloquia‘?

Havichorst

quia in opprobrium domino locutus fuerit homo et hoc audet iuramento affirmare domino suo per hoc non tenetur vadiare.

48.

Pro omni causa homo vadiabit domino per quam opprobrium ei intulerit aut damnum aut si aliquid loquitur vel egerit in benefi. iure super id quod debuit.

49.

Si aliquis inaccipit homini bona sui domini, et illum si iusta non prosequitur querimonia non vni intimaverit suo do. haec causa est vadio.

50.

Et si quis exponit sua beneficia absque domini licentia dominus illi sententialiter praecipiat, vt ea infra sex hebdomadas redimat quod si non fecerit, domino vadiabit.

51.

Si homo iniuriatur ho. in bonis domini sui aut aliquid laeserit, facto vel verbo qui fuerit in domini seruicio, vel si iniuriatur hominibus bona domini ab eo habentibus, aut natis ad bona,

von Eyben

quia si in opprobrium domini locutus non fuerit homo et hoc audet iuramento affirmare, domino super hoc non tenetur vadiare.

§ XLVIII.

II 48

Pro omni causa homo vadiabit domino, per quam opprobrium ei intulerit aut damnum, aut si aliquid loquitur vel egerit in beneficiali jure super id quod debuit¹⁰¹.

§ XLIX.

49

Si aliquis ademit homini bona sui domini, et illum is iusta non prosequitur querimonia, vel non intimaverit suo domino, hec causa est vadio.

§ L.

50

Et si quis exponit¹⁰², sua beneficia absque domini licentia, dominus illi sententialiter praecipiat, ut ea infra sex hebdomadas redimat, quod si non fecerit, domino suo vadiabitur.

§ LI.

51

Si homo injuriatur homini, qui fuerit in domini servitio, in bonis domini sui, aut aliquid laeserit facto vel verbo, vel si injuriatur hominibus, bona domini ab eo habentibus, aut natis ad bona,

¹⁰¹) *Thomasius*: i. e. si locutus est vel egit quod non debuit.

¹⁰²) *Thomasius*: i. e. pignori tradit.

Havichorst

et laesus si quaerimonia iusta actorem coram domino prosequitur, domino pro his causis vadiare iudicetur sed suo homini, homo non respondebit coram domino suo, nisi probeatur quod coram suis hominibus iusticiam illi renuerit, dominus non nisi praeductae causae offensionis, iudex erit laesi sui hominis.

II 52

52.

Si homo se mungit aut sputit, vel tussit, aut stertit aut si stertit in alia parte sui prolocutoris quam fuerit in primis vel sese tergit vel circumspicit vel muscas ne eum laedant depellit, pro huiusmodi causis non vadiabit domino, quamvis tamen in hoc quorundam erret opinio.

53

53.

Decem talenta domino vadiabit homo, sed princeps de beneficio principali centum talenta vadiabit regi.

54

54.

Homo domini habebit satisfactionem secundum suam nationem et satisfactio: et vadium ad domum proximam domini ab illo loco in quo acquiratur, per quatuordecim noctes solvatur.

von Eyben

et si lesus querimonia iusta actorem (autorem) coram domino prosequitur, is domino pro his causis vadiare iudicetur. Sed suo homini homo non respondebit coram domino suo, nisi probeatur, quod coram suis hominibus iusticiam illi renuerit. Dominus non nisi predictae causae offensionis iudex erit laesi sui hominis.

§ LII.

Si homo se mungit aut sputit, vel tussit aut sternutat, aut si steterit in alia parte sui prolocutoris, quam fuerit in primis, vel sese tergit, vel circumspicit, vel muscas, ne eum ledant depellit; pro huiusmodi causis non vadiabit domino: quamvis tamen in hoc quorundam erret opinio.

§ LIII.

Decem talenta domino vadiabit homo, sed princeps de beneficio principali centum talenta¹⁰³ vadiabit regi.

§ LIV.

Homo domini habebit satisfactionem secundum suam nationem¹⁰⁴, et satisfactio et vadium ad domum proximam domini ab illo loco, in quo acquiratur per quatuordecim noctes solvatur.

¹⁰³) *Thomasius*: i. e. libras seu marcas. du Fresne.

¹⁰⁴) *Thomasius*: id est conditionem generis et familiae. Germ. ‚Geschlechte‘. du Fresne.

Havichorst

55.

Homo absque licentia non sedeat in domini praesentia sed cum debilitatus iaceat, et iuramentum addet si dominus credere nolit, quod necessitas eum iacere compulerit, non nisi tria vadia vno die vadiabit domino. Pro qualibet incusatione tria habebit colloquia, donec vocetur tribus vicibus a nuntio domini.

56.

Curiam in qua dominus placitatus incusatus non exeat quamdiu dominus suum non terminaverit placitum.

57.

Quilibet homo domini alterius sententiam arguat, qui in regali clypeo non deficiat.

58.

Argutor si quinque solidos vel manso dimidio non est inbeneficiatus a domino fideiussorem ponat si in sententiam deficiat vadium detur domino et homini quem arguit satisfactio nullus pro illo fidiubebit qui non a domino inbeneficiatus sit.

59.

Homo cum sententiam arguit, quam iniustam esse credit alte-

von Eyben

§ LV.

II 55

Homo absque licentia non sedeat in domini presentia, sed, cum debilitatus, jaceat, et iuramentum addat, si dominus credere nolit, quod necessitas eum jacere compulerit. Non nisi tria vadia uno die vadiabit domino. Pro qualibet incusatione tria habebit colloquia, donec vocetur tribus vicibus a nuncio domini.

§ LVI.

56

Curiam, in qua dominus placitatus, incusatus non exeat, quamdiu dominus suum non terminaverit placitum.

§ LVII.

57

Quilibet homo domini alterius sententiam arguere¹⁰⁵ potest, si in regali clypeo non deficit.

§ LVIII.¹⁰⁶

58

Argutor si quinque solidis vel manso dimidio non est inbeneficiatus a domino, fideiussorem ponat. Si in sententia deficiat, vadium detur domino, et homini, quem arguit, satisfactio. Nullus pro illo fidejubebit, qui non a domino inbeneficiatus sit.

§ LIX.

59

Homo cum sententiam arguit, quam injustam esse credit, alte-

¹⁰⁵) *Thomasius*: id quod hodie appellare dicimus.

¹⁰⁶) *Freher*: Nec potest esse feudum inferius uno manso, vel saltem dimidio, ut tradit auctor ille de benefic. § 37 et tit. de ordine placitationis § 58.

Havichorst

ram inueniat si dominus iubeat et si dominus eum incusauerit quod causam iustitiae non fecerit quod arguerit sententiam sed ad protrahendam iustitiam homo iuramentum adhibebit quod non nisi iustitiae causa fecerit.

II 60

60.

Homo sic loquatur cum ab eo sententia arguatur si tu sic vocaris N. et es id quod appellaris, tunc nisi et tibi iniustam beneficalem inuenisti sententiam hanc arguo et super hoc appello, et quaero super hanc sententiam quo cum ea tendere debeam et ad quem et locum et infra quod tempus.

61

91.¹⁰⁹

Tunc iudicetur quod illius beneficii superior do. argutae sententiae iudex esse debeat ad quem vadant ambo, et homines domini duo cum illis mittantur vt sint testes qualiter terminata fuerit sententia pro qua est discordia.

62

62.

Dominus autem missis expensam debet nuntiis quibus panis et

von Eyben

ram inueniat, si dominus iubeat. Et si dominus eum incusauerit, quod causam iustitiae non fecerit, quod arguerit sententiam, sed ad protrahendam iustitiam, homo iuramentum adhibebit, quod non nisi iustitiae causa fecerit.

§ LX.

Homo, cum ab eo sententia arguitur, seic¹⁰⁷ loquatur: Si tu sic vocaris N. et es id, quod appellaris, tunc mihi et tibi iniustam inuenisti beneficalem sente-

ntiam¹⁰⁸, quo cum ea tendere debeam? Et ad quem locum, et infra quod tempus.

§ LXI.

Tunc iudicetur quod illius beneficii superior dominus argute sententiae iudex esse debeat, ad quem vadant ambo et homines domini duo cum illis mittantur, ut sint testes, qualiter terminata fuerit sententia, pro qua est discordia.

§ LXII.¹¹⁰

Dominus autem missis expensam debet nunciis, quibus panis et

¹⁰⁷) Druckfehler für sic.

¹⁰⁸) Zeilensprunglücke. — *Thomasius*: suppl.: ,quaero igitur'.

¹⁰⁹) Druckfehler für 61.

¹¹⁰) *Freher*: Ut et cum vasalli ad dominorum instantiam curiam habent, id est, iudicium feudale exercent, a domino pascuntur. De quo late Auctor ille de beneficiis tit. de ordin. placit. § 62.

Havichorst

cerevisia datur absque mensura et tria conue. fercula in comestionem singula, et briarium vini et sufferabuntur eorum equi in anterioribus pedibus.

63.

Duo fercula dentur seruiantibus et quinque manipuli singulis, ad diem et noctem equis, sex erunt eis serui, octo autem equi. Hi infra triduum ad superiorem dominum ire incipiant et sententiam prius sex hebdomadas reducant.

64.

Si autem superior dominus defuerit teutoniae tempore terminandae sententiae, cum primo teutonium intrasse cognoscitur, ab illo die sententia reducatur, infra sex hebdomadas domino ad hunc diem incusatus homo responsurus veniat sicut in priori faciebat si sibi intimatur a domino sententialiter et ordine praedicto.

65.

Omnis suprascriptio de vulgari tractat beneficio.

66.

Adhuc distinguam tria beneficiorum genera, quae quantum a

von Eyben

cerevisia datur absque mensura et tria convenientia fercula in comestionem singula et briarium¹¹¹ vini, et sufferabuntur eorum equi in anterioribus pedibus.

§ LXIII.

Duo fercula dentur servientibus, et quinque manipuli singulis ad diem et noctem equis. Sex erunt eis servi, octo autem equi. Hi infra triduum ad superiorem dominum ire incipiant, et sententiam prius sex hebdomadas reducant.

§ LXIV.

Si autem superior dominus defuerit Teutoniae tempore terminandae sententiae, cum primo Teutonium intrasse cognoscitur, ab illo die sententia reducatur infra sex hebdomadas. Homo incusatus ad hunc diem veniat, domino responsurus, sicut in priori faciebat, si sibi intimatus a domino sententialiter, et ordine praedicto.

§ LXV.

Omnis supra scriptio de vulgari tractat beneficio.

§ LXVI.

Adhuc distinguam tria beneficiorum genera, quae quantum a

¹¹¹) *Thomasius*: mensuram. Du Fresne voce ‚Bria‘.

Havichorst

vulgari differant audietis in sequenti.

II 67

67.

Iudicandi beneficium non descendit in quartam manum, nisi sola praefectura, quae super iudices habet iura.

68

68.

Dum iudex incusatur ab aliquibus, Iudex super iudicem erit praefectus, nec aliquid potest concedere alteri iudicium concessum sibi, nisi singulare sit iudicium quod in illud pertinet, hoc saltem solutum non habet.

69

69.

Et si quis proprietate alterius inbeneficiati, illam de iure in haeredem non sequatur nec in aliquem alium tamen proprietatis beneficium vsque in sextam manum descendit, quorum nullus alteri poterit renuere beneficio excepto supremo domino.

70

70.

Item et dominus qui proprietatem suam concessit hominibus libere si egerit resumere poterit eam ex quo cum bonis Imperialibus illam restituat hominibus modo beneficii.

von Eyben

vulgari differant, audietis in sequenti.

§ LXVII.

Judicandi beneficium non descendit in quartam manum, nisi sola prefectura, que super iudices habet iura.

§ LXVIII.

Dum iudex incusatur, ab aliquibus iudex super iudicem erit praefectus, nec aliquis potest concedere alteri iudicium concessum sibi, nisi singulare sit iudicium, quod in illud pertinet, hoc saltem solutum habet.

§ LXIX.

Si quis proprietate alterius inbeneficiatus est, illum de iure in heredem non sequatur, nec in aliquem alium. tamen proprietatis beneficium usque in sextam manum descendit, quorum nullus alteri poterit renuere beneficio, excepto supremo domino.

§ LXX.

Item dominus qui proprietatem suam concessit hominibus libere, si egerit, resumere poterit eam: ex quo cum aliis bonis imperialibus illam restituat hominibus pro modo beneficii.

*Havichorst**von Eyben*DE VRBANO BENE-
FICIO.DE URBANO BENE-
FICIO.

1.

In secundam manum non descendit vrbanum beneficium nisi tantum si vrbanus alicui beneficium concedat huiusmodi beneficii iuri homo ab illo domino in hoc beneficio fruatur sed in alium dominum non sequatur.

§ I.

III 1

In secundam manum non descendit urbanum beneficium, nisi tantum si urbanus alicui beneficium concedat. huiusmodi beneficii iure homo ab illo domino in hoc beneficio fruatur, sed in alium dominum non sequatur.

2.

Vrbanus nisi tenetur seruire domino sed in vrbe debet morari et contra aduersitates eius eam tueri et vrbanus sententias inueniat do. dum egeat.

§ II.

2

Urbanus non tenetur seruire domino, sed in urbe debet morari et contra aduersitates ejus eam tueri, et urbanas sententias inueniat, dum dominus egeat.

3.

Vrbanum placitum dominus non habebit nisi in suis vrbibus ad quod sententias nemo inueniat nisi vrbanum beneficium a domino habeat et super vrbanum benefi. non nisi vrbanus ferant testimonium.

§ III.

3

Urbanum placitum dominus¹¹² non habebit, nisi in suis urbibus, ad quod sententias nemo inueniat, nisi urbanum beneficium a domino habeat, et super urbanum¹¹³ beneficium non nisi urbani ferant testimonium.

4.

Nullus e contrario de vrbanis beneficio super vulgari habentem beneficium sententias inueniat nec perfiat testimonium de quolibet alio benefi-

§ IV.

4

Nullus e contrario de urbano beneficio super vulgare habentem beneficium sententias inueniat, nec perfiat testimonium de quolibet alio benefi-

¹¹²) Druckfehler für dominus.¹¹³) Druckfehler für urbanum.

Havichorst

cio excepto vrbano quod homo per ho. susceperit et Marandia habuerit sententias inueniat et perficiat testi. quilibet idoneus super inbeneficiatum alium.

III 5

5.

Vrbs pateat incusato ad introitum in qua domini est placitum inclusis portis homo sententias non inueniat do.

6

6.

Pro duabus tantummodo causis vrbano domino licet habere placitum.

7

7.

Si vrbanus contra eum perfide egerit aut vrbem in necessitate non protegit si dominus placitat sub vrbano pro huiusmodi delicto illimet vel in eins¹¹⁵ curia hoc placitum intimabit ex eius iustitia et prosequetur ipsum secundum ordinem praedictum.

8

8.

Si autem do. vrbanam vrbano abiudicaue benefi. et illud non¹¹⁶ excusauerit iuramento, Vrbanus infra sex hebdomadarum tempus vltorius non

von Eyben

cio, excepto urbano, quod homo per hominum susceperit, et in warandia habuerit sententias inueniat et perficiat testi: quilibet idoneus super inbeneficiatum alium.

§ V.

Urbs pateat incufato¹¹⁴ ad introitum, in qua domini est placitum. inclusis portis homo sententias non inueniat domino.

§ VI.

Pro duabus tantummodo causis vrbano domino licet habere placitum.

§ VII.

Si urbanus contra eum perfide egerit, aut urbem in necessitate non protegerit. si dominus placitat sub vrbano pro huiusmodi delicto, illimet vel in ejus curia hoc placitum intimabit ex ejus iustitia, et prosequatur ipsum secundum ordinem predictum.

§ VIII.

Si autem dominus urbano urbanum abjudicaverit beneficium, et illud non excusauerit iuramento urbanus, infra sex hebdomadarum tempus, ulterius non

¹¹⁴) *Druckfehler für incusato.*

¹¹⁵) *Druckfehler für eius.*

¹¹⁶) *Druckfehler für illud non.*

Havichorst

est licitum vt abiudicatum sibi excuset beneficium.

9.

Si vrbanus in vrbana curia non manserit vt debet ex iustitia, dominus sententialiter illo praecipiet vt in vrbem mansurus redeat et hoc intimet il limet vel in eius curiam per nuncium in audientia duorum vrbanorum. Qui si infra sex hebdomadas non reuertitur, Vrbanum beneficium sibi abiudicabitur. Si autem infra sex hebdomadas ille semel pernottauerit in vrbe et super hoc abundat testimonio aut si causa idonea sit suae absentiae excusatio tunc si vrbanum non abiudicabitur beneficium.

10.

Vrbs si destruitur, aut per domini paupertatem, aut negligentiam dilabitur aut si fuerit deleta sententialiter iniuriarum causa, quarum vrbanus actor non fuerit vrbano beneficio propterea non carebit.

11.

Sed vrbanum pro vulgari beneficium sit illi quo ad vsque vrbs fuerit redificata et portis et munimum ne vndique firmata tamen vrbem redificari non est licitum quam sententia destruxit iniuriari.

von Eyben

est licitum, ut abjudicatum sibi excuset beneficium.

§ IX.

III 9

Si urbanus in urbana curia non manserit, ut debet ex justitia, dominus sententialiter illi precipiat, ut in urbem mansurus redeat, et hoc intimet il limet, vel in ejus curiam per nuncium in audientia duorum urbanorum. qui si infra sex hebdomadas non reuertitur, urbanum beneficium sibi adjudicabitur. si autem infra sex hebdomadas, ille semel pernottaverit in urbe, et super hoc abundat testimonio, aut si ex causa idonea sit sue absentiae excusatio, tunc sibi urbanum non abjudicabitur beneficium.

§ X.

10

Urbs si destruitur, aut per domini paupertatem aut negligentiam dilabitur, aut si fuerit deleta sententialiter iniuriarum causa, quarum urbanus autor non fuerit, urbano beneficio propterea non carebit.

§ XI.

11

Sed urbanum pro vulgari beneficium sit illi, quoad usque urbs fuerit reedificata et portis et munimentis undique firmata. tamen urbem reedificari non est licitum, quam sententia destruxit iniuriati.

*Havichorst**von Eyben*

III 12

12.

Homo non exequitur beneficium in bonis, quae suscepit per nuncium¹¹⁷ saluo honore suo.

§ XII.

Homo non exequitur beneficium, in bonis, quae suscepit per nuncium, salvo honore suo.

13

13.

Homo pro debito domino accipiat vadium aut conqueratur de hoc in iudicio super illum. Si eum primo iusta prosecutus fuerit quaerimonia coram suis hominibus et si iustitiam illi renuerit dominus inbeneficiali esset iure pro hoc facto non iudicetur vadiare domino.

§ XIII.

Homo pro debito domini accipiat vadium, aut conqueratur de hoc in iudicio super illum. si eum primo iusta prosecutus fuerit querimonia coram suis hominibus, et justitiam ei renuerit dominus, si in beneficiali esset iure, pro hoc facto non iudicetur vadiare domino.

14

14.

Domius¹¹⁸ etiamsi suo homini vim intulerit aut eum spoliaverit, et si praedicto modo dominum persecutus fuerit homo in iudicio veniet spoliū conqueratur super dominum et ille se defendat et in hoc contra fidem suam nihil faciat quamvis domino non contradixerit suum hominum nec resignaverit beneficium.

§ XIV.

Dominus etiam si suo homini vim intulerit, aut eum spoliaverit et praedicto modo dominum persecutus fuerit homo, si in iudicio veniens spoliū conqueratur super dominum et ille se defendat, in hoc contra fidem suam nihil faciat, quamvis domino non contradixerit suum hominum, nec resignaverit beneficium.

15

15.

Si contradicit domino hominum suum homo domino sit solutum quod ab eo habuit beneficium do. e contrario perdat beneficium quod ab eo habet homo si homini contra-

§ XV.

Si contradicit¹¹⁹ domino hominum suum homo, domino sit solutum, quod ab eo habuit beneficium. dominus e contrario perdat beneficium, quod ab eo habet ho-

¹¹⁷⁾ *Druckfehler für nuncium.*

¹¹⁸⁾ *Druckfehler für Dominus.*

¹¹⁹⁾ *Thomasius: i. e. denegat.*

*Havichorst**von Eyben*

dicit et homo si statim a superiori domino petit secundum ius illud beneficium vel quod transmittatur in do. alium a quo ius habeat cum honore a priore domino.

mo¹²⁰, si statim a superiori domino petit secundum ius illud beneficium, vel quod transmittatur in dominum alium, a quo jus habeat cum honore a priore domino.

16.

Non nisi in persona propria contradicat ex iust. homo do. et ille e converso nullo facto neuter eorum noceat alteri infra spacium noctis et vnus diei.

§ XVI. III 16
Non nisi in persona propria contradicit ex justitia homo domino et ille e converso. Nullo facto neuter eorum noceat alteri infra spatium noctis et unius diei.

17.

Homo si petit a do. Duca. et ei contradicat ho. et hoc se dare do. renuat, tres homines domini in testimonium ponat et tum ad urbem domini proximam vel curiam do. suum contradicat ho. in audientia desuper manentium vel ad placitum princi. et resignet coram eo do. benefi. huius facti eget homo vt testi. habeat.

§ XVII. 17
Homo si petit a domino ducatum¹²¹, ut ei contradicat hominum, et hoc se dare dominus renuat, tres homines domini in testimonium ponat, et tum ad urbem vel curiam domini proximam domino suum contradicat hominum in audientia desuper manentium, vel ad placitum principum, et resignet coram eo domino beneficium. huius facti eget homo, ut testimonium habeat.

18.

Sed si homo negaverit in postero quod contradixerit domino, non est licitum hoc testari si ille audet adhibere iuramentum.

§ XVIII. 18
Sed si homo negaverit in postero, quod contradixerit domino, non est licitum hoc testari, si ille audet adhibere iuramentum.

¹²⁰) Zeilensprunglücke.

¹²¹) Thomasius: i. e. salvum conductum.

*Havichorst**von Eyben*

III 19

19.

Tamen si sententialiter homo et secundum ius beneficiale solutus fuerit a do. hoc testabitur potius dominus quam neget homo.

§ XIX.

Tamen si sententialiter homo, et secundum ius beneficiale solutus fuerit a domino, hoc testabitur potius dominus, quam neget homo.

20

20.

Postquam sic do. hominum contradixit homo non erit ei noxius infra sex heb. tempus similiter do. faciat contradicat.

§ XX.

Postquam sic domino hominum contradixit homo, non erit ei noxius infra sex hebdomadam tempus, et similiter dominus faciat, si contradicat hominio.

21

21.

Omnem beneficii ordinem exposui. Quidam tamen fingunt plura benefi. quia esse quae ad tempus definiant vnde quamdiu simul meneant¹²² do. et homo et secundum quod deficiat cum clypeo et quod ad manum alterius, alicui dominus se dicit concessisse homini et beneficium quod deficiat cum domino manserit in illo.

§ XXI.

Omnem beneficii ordinem exposui. quidam tamen fingunt, plura beneficia esse, quae ad tempus deficiant (seu in certo termino finiantur) sicut beneficium clypei (seu scuti) quod deficiat cum clypeo; et quod ad manum alterius alicui dominus se dicit concessisse homini, et beneficium, quod deficiat, cum homo manserit in illo, ¹²³omne enim concessum beneficium non nisi sententialiter homini abjudicatum fuerit erga dominum, qui illud concessit.

22

22.

Omnis concessio ad tempus conditionaliter est reprobabilis, propterea detestemur haec omnia.

§ XXII.

Omnis concessio ad tempus conditionaliter est reprobabilis; propterea detestemur haec omnia.

¹²²) Druckfehler für maneant.

¹²³) Vgl. Havichorst am Schluß von III 23.

*Havichorst**von Eyben*

23.

III 23

Dominus quoque si promissa extorqueat ab homine non per beneficium. Sed non debet de iure ¹²⁴omne enim concessum beneficium non nisi sententialiter homini abiudicatur fuerit erga dominum qui illud concessit.

FINIT LIBER DE FEODIS
SIVE FEVDIS ORDINE
PLACITATIONIS
ET VRBANO BENEFICIO.

FINIS.

¹²⁴) Vgl. *von Eyben am Schluß von III § XXI.*